

SOCIALISMUS A SVOBODA

*Solche Bücher läßt du drucken!
Teuer Freund, du bist verloren!
Willst du Gold und Ehre haben,
mußt du dich gehörig ducken.*

Heine

Socialism není soucit s chudými a slabými, není nově natřená křesťanská láska k bližnímu, není sentimentálnost a slabost nervů. Bližní bližnímu je lhostejný; toť normální a všeobecný fakt, sociální zákon, od něhož jest nám vycházeti, a nikoli od lásky člověka k člověku, která jest výjimečný případ a jako písek nespolehlivá, proměnlivá a nestálá. Na lásce k bližnímu nedá se pranic budovati. Soucitné slzy nejsou čin a oslavování chudoby a slabosti jest hříchem proti životu, který chceme míti bohatý, zdravý a krásný.

Socialism není vláda faktické většiny nad menšinou, není zejména vláda dělníků nad všemi ostatními pracovníky. Je nesporno, že katechism červené církve a povaha veškeré její agitace, organizace a práce vštěpuje slabomyslným víru v užitečnost takové vlády. Ale proto to není ještě charakteristický rys povahy socialismu, jenž není přece reprezentován politickou stranou demagogů a povýšenců, nýbrž žije v dílech a skutcích velikých myslitelů a hrdinů. Vláda faktické většiny nad menšinou jest ve skutečnosti ostatně naprosto neuskutečnitelná. Jen menšina může býti jednotná a věděti, co chce; většina, dav, jest vždy různorodý, rozmarný, neschopný sjednotit se k určité cestě. Nemůže nikoho a nic vésti, jest vždy veden. Demokracie jest de facto nesmysl či mírněji řečeno utopie, neboť předpokládajíc nutně volené zástupce lidu, reprezentativní systém, vede stejně nutně, jak to již dnes velmi jasně vidíme, k pozvolnému tvoření nového stavu, který chce na sebe strhnouti veškeru moc, čili v případě zdaru: vznikne vládnoucí menšina, po buržoazii měšťanské a kapitalistické reprezentace buržoazie dělnické, která povládně jménem lidu stejně brutálně a nesociálně jako ti, kdož vládnu jménem božím.

Socialism není mechanická rovnost, násilné nafukování slabých a šňěrování silných, vytahování malých a snižování

velkých k jednomu průměru a k jedné úrovni. Je zbytečno šířiti se o této věci: nepodařil se a nepodaří se nikomu takový projekt. Ruce, jež se k němu propůjčí, klesnou vysílením, i kdyby se sebevíce chtěly — potřísniť krví.

Socialism není sentimentální fňukání aniž násilí jménem čehokoli.

Socialism je pořádek, zharmonizování vztahů mezi lidmi svobodnými. Cílem socialismu jest harmonie, metodou jeho svoboda. —

Obé, svoboda i harmonie, jest ovšem relativní.

Svoboda člověka vůbec je velmi omezena, svoboda člověka ve společnosti je omezena dvojnásob. Nejsou to však přirozená, vnitřními nezměnitelnými zákony přírodními a sociálními daná omezení, jež zdravý duch lidský pocituje jako zlo. Skutečné otroctví člověka vyplývá z dočasné a proměnlivé hmotné a mravní organizace společnosti, ve které žije, z jejích nedostatků a nespravedlností. Tyto chce socialism odstraniti a to není nic nad naše síly. Naopak: veškeren vývoj lidstva, jenž je stálým překonáváním nedostatečných forem sociální organizace, má v sobě stále nejen představu života, v němž štěstí člověka nebylo by odvislé od mechanismu této organizace, nýbrž uchovává v sobě žárlivě jako svatý odkaz i všechny prvky nutné k uskutečnění organizace, neřeknu ideální, ale aspoň rozumné.

Socialism řeší tuto otázku teoreticky větou: Moje svoboda v mezích stejné svobody ostatních. To jest však i heslo poctivého a osvíceného liberalismu. Nejvyšší aspirace lidstva jest jedna a táž. Jenže liberalism spokojuje se se stanoviskem vyčkávacím a ulpívá nakonec na soudobých institucích a formách tak, že se spokojuje s jich záplatováním a nechce nic slyšeti o jich odstranění. Jeho logika je: svoboda musí být chráněna, i svoboda — vykořisťovat. Liberalism nechce se rozhodnout ani pro tu, ani pro onu stranu, je často obojetný a nikdy logický. V sociálním zápase naší doby nechce viděti boj svobody s násilím a nové kultury se starým barbarstvím; zná jen drobné konflikty práce s kapitálem, dělníků se zaměstnavateli,

při nichž jeho „nestrannost“ chová se celkem zbaběle, pokud nestaví se přímo na stranu velikého kapitálu.

Socialism není takhle slepý a nelogický. Po konfliktu dělníků některé fabriky s jejím majitelem nebylo by ovšem pranic nikomu přímo nezúčastněnému, kdyby tyto konflikty byly ojedinělé, kdyby při nich všeobecně zbraně byly rovné, kdyby i ten zápas nejnepatrnější nenabýval pro své širší nebo užší okolí významu epizody z velikého boje práce s kapitálem. Socialism vidí, že zápas mezi těmi, kdož mají všechno, a těmi, kdož nemají nic, zápas na život a na smrt skutečně existuje, že je výsledkem jednoho dokonaného vývoje a bude co nejdříve rozhodnut. Vidí, že kapitalistický systém je dnes původcem nejširší nesvobody, pramenem znemravenění a reakce.

Naše doba plutokratického systému nemá jiného smyslu než ten, že jest, a snad — pro výstrahu věkům pozdějším. I v jiných dobách byla hromaděna veliká bohatství drsným a často i drsnějším způsobem než dnes. Ale co bylo vykonáno za tyto poklady tehdá, a jak malicherná, ničemná, pustá je sláva bohatství dnes, jak smutná a zbytečná je ta naše honba za penězi, za něž se kupuje paskvil života, hnus a mrzáctví! A bláznivý zápas o groš, šílené třeštění kolem zlatého vola korumpuje život skrz naskrz; nikdy snad nebyl zruďnější, chudší a nicotnější.

Nemůže tenhle stav potrvati. I když se zdá někdy tu a tam, že socialistické snahy se vytrácí, i když socialism je tisíckrát zaprodáván za mandáty a zrazován syny izraelskými nebo ctiteli Pruska a obdivovateli poddůstojníků, i když je tisíckrát udupáván vládami a znesvěcován shnilými davy, vztýčí opět vítězně hlavu v nové formě, zralejší a inteligentnější, protože je spjat s renesančními touhami lidstva, jež jsou stále zřetelnější a výbojnější.

Není východu ze soudobého všeobecného rozkladu a zmatku než směrem k socialismu. A čím důsledněji přidrží se lidé jeho principů, čím lépe pochopí pravou svobodu a skutečnou harmonii, tím trvalejší a normálního vývoje schopnější organizaci budou moci uskutečnit.

Praví-li tedy socialism: Moje svoboda v mezích stejné

svobody všech ostatních, pomýšlí na svobodu relativní, dosažitelnou a ví, kterak jí dosáhne: odstraněním kapitalistického soukromého vlastnictví jako zdroje otroctví hospodářského a sociálního, odstraněním principu centralistického z organizace společnosti jako zdroje otroctví politického. —

Také harmonie vztahů mezi lidmi zůstane relativní. Velké vášně plodí často velké zločiny. A člověk zdravý, silný, krásný, obrozený bude míti velké vášně. Ale ráz tragédií, jež odehrávají se budou ve společnosti rozumně organizované, může býti jen čistě soukromý.

Zabije-li vášnivce proradnou ženu, i dnes poroty osvobozují takové zločince. A odstraníme z našeho „pořádku“ příčiny ziskuchtivosti, co zbude z dnešní nejistoty občanského života? Nebude-li míti smysl krádež, loupež a ziskuchtivý podvod, nebude-li existovati nesmírná spousta paragrafů upravujících soukromé vlastnictví a poměry na jeho základě zbudované, nebudou-li se trestati problematické zločiny a přečiny proti mravopočestnosti, nebude-li urážek panovníků atd., kolik zbude zločinců a kolik zbude důvodů k nevraživosti mezi lidmi? Lidé jsou dnes nuceni prokazovati si steré ochoty, odpouštěti si sterá ublížení, člověk k člověku je poután proti své vůli, a všichni musí žíti ve stycích, jež jsou jim protivné. Předpokládá se láska k bližnímu, a přitom systém šťve člověka proti člověku.

Socialistická společnost osvobodí člověka od bližního. Vráti ho sobě. Občan rovný občanu nikoli potřebami svého ducha a těla, ale možností tyto potřeby ukojovat, nenucený ani prokazovat, ani přijímat laskavostí, dovede snadněji ovládnout své nechuti a nakonec naučí se ctíti sebe ve svém sousedu.

Socialism je tu tedy, aby připravoval a zavedl sociální organizaci prospěšnou vývoji svobody a harmonie. Ten, kdo chce svobodu, nemůže přirozeně pěstovati násilí, tj. zaváděti do společnosti princip, o nějž se násilí opírá. Takovým principem je centralism. Proto ti, kdož fedrují centralism, mohou býti dobrými demokraty, demokraty

pokrokovými nebo sociálními, ale nemohou být dobrými socialisty. Socialisté mohou zaváděti jen ten princip činnosti a sdružování se, který respektuje svobodu, a to jest *princip autonomie a federace*.

Beati possidentes, kteří spatra hledí na soudobé sociální hnutí, pokud jest revoluční a má za cíl sociální převrat, jsou dvojího druhu: lhostejní a nepřátelští.

Ti lhostejní jsou většinou pohodlní páni, kteří neradi se dávají vyrušovat ze svých obchůdků. A třebaže honosí se často přesvědčením pokrokovým, říkají s Nazaretským: Chudí byli a budou vždy mezi vámi. Jejich pokrokové smýšlení jest jen výhodný ornament jejich občanského povolání; staví jejich osobu do pěkného světla, dodává lesku jejich obchodní firmě nebo advokátní kanceláři. Proto dodávají: Vše, co můžeme učinit pro vyděděné, jest, že se budeme snažit, abychom včasnými a moudrými reformami usnadňovali jim osud. Volte kandidáty naší strany! Nebo: Volte mne za poslance! Funkce poslanecká jest také pěkné doporučení firmy nebo kanceláře. Pokoj s nimi! Nejsou nebezpeční, přizpůsobí se každé situaci, každému režimu. Vždyť jsou to právě oni, kteří rádi říkají s blahosklonným úsměvem: Však jsme také socialisté! Kdopak není, prosím vás, dnes socialista?

Nepřátelé — nemluvím ovšem o chudých duchem, kteří by nejraději utopili každého socialistu a anarchistu na lžíci vody, kdyby na to stačil jejich vtip — nepřátelé jsou nepoctiví a poctiví jako vždy.

V jádru nepoctivými jsou zajisté všichni, kdož staví se do cesty nutnému vývoji událostí a všemi prostředky snaží se sociální hnutí naší doby aspoň ochromiti, protože v něm zcela správně vidí nebezpečného nepřítele své bezohledné hltavosti, svých bezmezně žravých privilegií: tedy třídně bojovná buržoazie, velcí kapitalisté, vládní a církevní ochránci kapitálu, národohospodářští obránci kapitalistického systému, všichni, kdož vědomě zuby nehty drží kapitalistickou společnost, protože jim poskytuje nespravedlivé zisky.

Máme však také poctivé nepřátele socialismu. Jsou to

často vysoce inteligentní a kulturní lidé, kteří ve snahách revolučních a v akci pro sociální převrat vidí nebezpečí kulturní a mravní. Ve Francii jsou to například někteří nacionalističtí individualisté, kteří v revoluci vidí otřes národní tradicí, vnitřní zákonitostí, národním vývojem, národní kulturou. Což není správné, protože revoluce jest nutný článek vývoje, nikoli jeho protiklad. Tento blud činí z nich stále důslednější reakcionáře.

Pak jsou to individualisté rázu více kosmopolitického, kteří domnívají se nebezpečí viděti zejména v tom, že jeho pramen jest dle jejich mínění etika křesťanská, sentimentální humanism.

Svět opravdu nepřetváří se etickými zákoníky. Morálka snaží se uzákoňovat post festum hotová fakta, vykonané činy, jež odpovídajíce novému hospodářskému, myšlenkovému a citovému stavu své doby staly se nakažlivými. Činorodá energie jest mimo dobro a zlo; člověk činu jedná mimo vnější mravní příkazy, z vnitřní nutnosti. Morálka však snaží se — vždycky marně — potlačit činorodé instinkty, na jichž počátku jest bezpochyby smyslnost a na konci duch vzpoury, anebo je aspoň regulovat. Morálka křesťanská jest v tom ohledu ovšem hors concours. Nietzsche pronesl proti ní nezapomenutelné obžaloby, jež nic na světě nevyvrátí a všechno potvrzuje.

Socialism měl by tedy velmi bledé naděje na úspěch, kdyby je neopíral o nic životnějšího, pravdivějšího, trvalejšího a — krásnějšího, než jest etika křesťanská. První člověk činu jediným gestem, jedinou vítěznou bitvou rozmetal by všechny jeho systémy, všechno, co na jeho základě bylo postaveno a projektováno. Kdyby jen fňukavý soucit s mrzáky a slabými, sentimentální láska k chudým, křesťanská láska k bližnímu a z ní vyplývající pojmy o spravedlnosti, rovnosti a bratrství byly podstatou socialistických snah, spočíval by socialism na písku, byl by to větrný zámek, jenž nikdy by se nestal skutečností a jenž zázrakem uskutečněn musel by býti jménem lidské radosti a kultury co nejrychleji zbořen.

Křesťanská láska k bližnímu je moralistní fikce, s níž

v životě nepořídí se pranic. Ve zdravém člověku bouří se prostě všechno proti klášteru a kasárnám a bouřilo by se i tehdá, kdyby to byl klášter sociální lásky a kasárna sociální spravedlnosti a rovnosti.

V revolučním sociálním hnutí naší doby jest však křesťanství, moralism, sentimentální humanism jen povrchní kalnou pěnou. Nedůslednosti a zlovyky mnoha dělníků a jejich časopisů ukazují na ně, najdeme je u drobných sekt, u nevyspělých jednotlivců, u spoutaných filosofů. Ale je to jen a jen pěna. Podstata, vznik a vývoj socialismu jsou cele a krásně nekřesťanské, ideál socialismu není pouze humanitní, je to především ideál renesanční.

Kdo chce mluvit o moderním socialismu, nesmí přirozeně opírat se jen o program a činnost jednoho směru, jedné strany; musí studovati dějiny jeho vzniku, systémy jeho předchůdců a ze soudobých nauk a praxí zkonstruovati jakýsi ideální útvar, socialism očištěný od stranických jednostranností a zaujatostí, od dočasných omylů taktických a jasných již bludů teoretických, syntetický útvar přibližně vystihující všeobecnou náladu.

Kdo to učiní bez velikých předsudků, ničeho nepomíjeje, sezná předně, že nová renesance, úplné obrození společnosti na všech stranách klíčící, směrem vši kultury ohlašované, nedá se uskutečnit bez důkladného převratu sociálního, hospodářského a politického, bez odstranění kapitalistického pořádku, a po druhé, že moderní socialism, počínající vzpourou pracovníků proti vykořisťovatelům výrobců i konzumentů a končící organizováním společnosti jako federace autonomních zájmových skupin, jest logickou a pravdivou cestou k dosažení podmínek pro novou renesanční kulturu.

Nevíme ovšem, kudy a jak bude vývoj socialismu blouditi. Je velmi nepravděpodobno, že půjde přímo a logicky ke svému cíli. Jádro sociální otázky se tím však nezmění.

Sociální otázka naší doby není otázkou sentimentálního soucitu se slabými, křesťanské lásky v mezích dnešní společnosti, není ani pouhou otázkou hospodářské a politické emancipace nějakého „čtvrtého stavu“. Kdo z ní činí tak

málo, znešvařuje, oklešťuje, falšuje nejpalcivější soudobý problém. Socialism, jemuž stačí křesťanské náplasti na otevřené rány našeho společenského života, socialism, jenž baží jen po záměně úředníků řídících národy, socialism, jenž vládnoucí byrokracií měšťanskou nahraňuje soustavně byrokracií sociálně demokratickou, není vůbec socialism, jest to jen jeho pašvil a kulturní nebezpečí. Jest naštěstí však také jen vřelým přáním demagogů, a nikoli smyslem soudobé sociální otázky.

Moderní socialism pojatý ideálně a synteticky jest snahou o *úplnou* emancipaci člověka, o celistvé obrození společnosti, jest cestou k nové renesanci, jež musí překonat nejprve dvě hlavní překážky: křesťanství a kapitalism.

Lidé, kteří mají na tom zájem, aby vývoj společnosti v praxi byl hodně pozadu za vývojem teoretickým, jemuž nemohou zabrániti a jenž ničí podstatu jejich privilejií, a filosofové, kteří v nedostatku lepšího zaměstnání „prohlubují“ jednotlivé pojmy tak dlouho, až z nich učiní fikce odpoutané od skutečného života, ti všichni snaží se nám dokázati, že jednak jest svoboda nedosažitelný cíl, příliš vznešený pro hrubou lidskou povahu, jednak že její podstatu má člověk hledati především v sobě.

Na tom bylo by bezpochyby trochu pravdy, kdyby nutný boj proti všeobecnému a všestrannému vykořisťování veliké většiny lidstva nečinil luxus „nedosažitelných ideálů“ nevhodným a zbytečným a kdyby materiální těžké zotročení většiny nebralo lidem čas, jehož by mohli užiti k méně pozemským kontemplacím.

Máme všechnu příčinu, abychom pojem svobody neodpoutávali od vezdejšího života, abychom naopak vymezovali ho co nejlidštěji a nejpozemštěji, chápali ho prakticky a reálně.

Ducha není možno spoutati, když sám nevleze v pouta. Svobodný duch jest na světě stále přítomen a reakce může jen víceméně zabraňovati, aby se dočasně neprojevoval. A i tato možnost jest stále menší. Myšlenkový vývoj jest dnes vzdor všemu úsilí klerikálnímu a byrokratickému svobodnější, než byl kdykoli, bude stále svobodnější, a s velikou pravděpodobností můžeme říci, že doba, jež se zdarem mohla by mu činiti vážnější překážky, nevrátí se již nikdy. Odvaha, logika, jasnost myšlení rostou nezadržitelně.

Ale zato materiální svoboda horší se den ze dne. Všechna práva člověka jsou více než kdy jindy jen na papíře. Otroctví dnešní je podstatně horší všech otroctví bývalých, protože je pokrytecky zaváděno v době, kdy nikdo již nevěří v jeho přirozenost, posvěcenost a nutnost.

Nikdo není svoboděn. Ti, kdož mohou jísti dle své chuti

a dle svého hladu, páni, jsou těžce odvislí od zdaru svých spekulací a od těch, kteří chrání jejich privileje. Druzí, otroci větší nebo menší, kteří musí pracovat, aby mohli jísti, a většinou pracují, aniž mohou jísti dle svého hladu, jsou odvislí od sterých pout: zaměstnavatel je vysává, odborové sdružení jim velí, kdy smějí a kdy nesmějí stávkovat, morálka a náboženství snaží se potlačit každý silnější rozmach jejich bytosti ihned v zárodku, nesčetné druhy uniform bdí nad nimi a čekají jen na dané znamení, aby mohly jednat proti nim: šikanovati a pronásledovati, exekvovati a pokutovati, odsuzovati a vězniti.

Úpadek následuje úpadek, protože žádný blahobyt nestojí dosti pevně, aby odolal rozmarům svého nejvyššího pána: kapitalistického trhu. Stávka následuje stávku, protože není oboru lidské práce, v němž by nebylo vykořisťovaných.

Zní to velmi krásně, říká-li se nám: Kdyby každý v sobě překonal otroka, nebylo by otroctví. Ale jednak není to tak docela pravda, neboť stejně by bylo každému překonat v sobě pána, o čemž z opatrnosti se nemluví, a jednak těch, kteří se mohou věnovati tomuto nevýnosnému zaměstnání, jest nepatrná hrstka — lidí buď šťastně neodvislých, nebo chorobně lhostejných k světským věcem.

Veliká většina musí bezoddyšně vydělávat, aby mohla jísti, musí otročit, aby nezemřela hlady; zároveň však v téže většině skoro každý snaží se všemi prostředky, aby jakmile jen situace je k tomu trochu příznivá, dosáhl více, než je dnes pouhou prací dosažitelné, pojistil si pro případ neschopnosti, nezaměstnanosti, nějaké katastrofy jmění, čili aby stal se sám vykořisťovatelem, otrokářem.

Překonávání sebe může se věnovat jen pramálo lidí neodvislých — možná jen dočasně! — nebo odvrácených od vezdejšího života: od nich v žádném případě nepříjde spása. Jejich sobectví není rodnou půdou svobody. Jsou-li vůbec vzory, jsou nenásledovatelní většinou, jež nemá k tomu ani fyzických, ani mravních možností.

Svoboda nedá se jen filosofovat, svoboda musí být také v horkém boji dobyta. Teoretický a praktický vývoj ke svo-

bodě jsou dvě řady fakt, jež měly pokračovat souběžně. Dokud však panovačný a hrabivý lidský egoism bude míti oporu v hospodářských a sociálních institucích, dotud mezi teorií a praxí bude nesmyslná propast. A dotud uvidíme stále, že není žádného poměru mezi knihami neodvislých myslitelů, v nichž myšlenka nezastavuje se již zbaběle před žádným svatostánkem, a životem ve společnosti, kde se jménem boha, krále a vlasti zotročuje, znásilňuje a vraždí.

Svoboda musí býti dobyta odstraněním institucí, o něž se opírá zotročování a vykořisťování; pak teprve volná myšlenka bude moci plodit volné lidi a volnou společnost v poměru ke své odvaze, logice a jasnosti.

Bude nutno co nejdříve dobře zrevidovati princip demokracický. Demokratism, pod nímž jako pod tak mnohými módními slovy rozumí každý, co chce, jest veličinou velmi mlhavou, pokud naň nazíráme z hlediska patetických úvodníků, jest však hlavním pramenem soudobé nerovnosti, pokud se činně projevuje jako zásada politické organizace.

Poctiví „demokraté“ snaží se ovšem okrášliti demokratism všemi ctnostmi. Nečiní toho ani tak z přesvědčení, jako z nouze. Nedošli k tomu, aby si dovedli představit sociální mechanism bez ústřední autority, a proto jim nezbývá než houževnatě se držeti autority demokratické, kdyžť všechny ostatní autority, jež postupně vládly od matriarchátu až po měšťáckou republiku, selhaly a byly překonány. Selhal i demokratism měšťácký (to dobře cítí i prof. Masaryk, když volá po poctivém demokratismu středních stavů): proto je v oblibě demokratism sociální.

Ale jakmile poznáme, že společnost bez ústřední autority není pražádnou utopií, že naopak již z celé řady soudobých fakt zcela jasně plyne možnost společnosti, jež bude organizována jako důsledná federace důsledně autonomních jednotek individuálních i kolektivních, — můžeme již klidně se obejít bez hesla demokratismu a poznati pravou jeho povahu.

Domnělá rovnost před zákonem, prováděná demokratismem, jest nesmysl a pokrytectví, i kdyby byla prováděna spolehlivější společností, než jest společnost kapitalistická, není vůbec ani stínem rovnosti, nýbrž jen brutální vládou většiny, jež dělá zákony pro sebe.

Spravedlnost a účelnost reprezentativního systému vlády, tak drahého Millovi, rozplynula se za sto let vnivec. Parlamentarism je v konkursu a s ním celá demokratická společnost, jež z většiny občanů na papíře sobě rovných nadělala

nevolníky otrokářského systému, jehož faleš a ničemnost nemá sobě rovné v dějinách.

Socialism chystá se přejmouti společnost. Mnozí ho považují za utopii, ač následuje po nejnesmyslnějším režimu, o jehož uskutečnitelnosti byli bychom za jiných okolností jistě svorně pochybovali. Klade důraz právě na rovnost. Jeden pojímá ji demokraticky, druhý přirozeně jako nevyhnutelný doplněk svobody.

Socialism demokratický má o rovnosti touž představu jako v teorii demokracie měšťácká. Odstraňuje jen volnou konkurenci na základě soukromého vlastnictví a kapitalismu, odstraňuje hospodářské vykořisťování, ale ponechává, ba zesiluje zato „rovnost“ dle názoru demokratického: absolutní podrobení všech zákonům většiny.

Autorita demokratická dospívá demokratickým socialismem ke své apoteóze. Zajišťujíc každému jen jeho porci chleba, vyhrazuje si pro sebe všechna práva, pravou diktaturu; nevyklučuje nic tak málo jako tyranii, a tudíž faktickou nerovnost.

Demokratism znamenal a bude znamenati vždycky *vládu* lidu, a jelikož tato vláda ani v socialistické společnosti nedá se praktikovat jinak než reprezentativním systémem, znamená vládu brutální většiny, jejíž snahou může sice býti, aby měřila všem dle jedné míry, srovnávala všechny dle jednoho pravítka, ale právě proto bije přirozené a jediné uskutečnitelné Rovnosti do tváře.

Demokratism je vždycky centralistický, protože znamená vládu; rovnost je však uskutečnitelná jen federalismem, protože federalism znamená zladění autonomních jednotek, tedy svobodu.

Není lidí sobě rovných; budou vždy velcí a malí, tlustí a hubení, snědí a plaví, krásní a všední, ale budou také vždy lidé vášniví a klidní, sniví a rozumující, chytrí a hloupí, vzpurní a oddaní. Budou vždy různé hlady, různé žízně, různé smysly, různé talenty, budou vždy lidé bez talentů a s talenty, budou vždy prostřední a géniové. Budou tedy vždy různé potřeby.

Tož rovnost nesmí nikdy znamenat: každému stejně,

nýbrž: *každému dle jeho potřeb*; nesmí znamenat: každý stejně, nýbrž: *každý dle svých schopností*.

Tato rovnost, jež jediná není nesmyslem, je přirozená, je důsledkem svobody a vede k bratrství a spravedlnosti.

Je však protidemokratická a uskutečnitelná jen ve společnosti akratické, kde pořádek nebude diktován vůlí většiny jménem jakékoliv teorie, nýbrž vyplývatí bude sám volně z účelného života.

Láska k lidu, nechuť k vykořisťování a zotročování lidu, zájem o to, aby lid se naučil sám vyřizovati své záležitosti, to nejsou city demokratické, to je socialism, v němž demokratický blud znamená hrozné nedorozumění.

Proti demokratismu, jímž donedávna končily emancipační snahy lidstva, stojí dnes *revoluční syndikalism* v nejširším smyslu slova, jenž se nespokojuje heslem „volnost, rovnost, bratrství“ jako frází lepenou na kriminály a kasárny, ale našel pravý smysl těchto tří slov a racionelní cestu k uskutečnění jejich ideálu.

Vycházeje od autonomního individua staví ho do odborového sdružení, autonomní odborové sdružení staví do odborové federace, autonomní odborové federace sdružuje v konfederaci a autonomní konfederace povolány jsou k tomu, aby utvořily velikou Federaci národů, jež poznají konečně dobrodiní skutečné Rovnosti.

Před několika lety přednášel v Praze pokrokový učitel ze severních Čech o českých menšinách. Při té příležitosti pronesl myšlenku negativně opravdu pozoruhodnou. Že totiž bude nutno pomýšleti na vedení domácké práce mezi horníky, až tito obdrží osmihodinnou pracovní dobu. Důvod: aby zahálkou nepodporoval se nezřízený život, k němuž prý mají náklonnost, a finanční poměry horníka se povznesly.

Na tomto případě vidíme velmi dobře dvě věci: Předně, jak snadno všechny drobné reformy, tyto záplaty na rozpadávající se kapitalistický plášť naší společnosti, mohou vyznít naprázdno. Po druhé, jak pokrokové cítění u nás jde málo do hloubky.

Je u nás totiž mnoho teoretické dobré vůle a hrozně málo praktických znalostí, málo porozumění pro lid a jeho život. Horník, vycházející umořený z dolů, má zasednouti k domácké práci, ve většině případů stejně úmorné!

Domácká práce teoreticky vyhlíží ovšem pěkně. Člověk pracuje doma, nikdo ho nehoní, jeho rodinný život neběře úhony.

Bohužel, právě opak je pravda. Domácká práce ničí lid pravidelně hůře než práce v továrně, ničí ho tělesně i mravně.

Odhalení o zhoubném moru „necování“ nezůstala bez povšimnutí a vyvolala oprávněnou pozornost. A přece je to domácká práce, při níž se aspoň obstojně vydělává. My si však zvykli hleděti klidně na celou řadu domáckých prací, které ničí lidské životy a jsou honorovány nejbídněji. Osud švadlenek, které zhotovují bílé prádlo pro sklady, přestal nás již dávno dojímati. A jak bídou dřinou je skládání moderních patentních knoflíčků!

Neznám všech způsobů domácké práce, ale jsem přesvědčen, že jeden je horší druhého.

Žijete-li ve velkém městě, co den navštíví vás podomní

prodavač domácí práce své vlastní rodiny. Nejednou, často, velmi často měl jsem den zkažený úvahami o dobrodiní domácí práce, k nimž mi dal takový hauzírník podnět. Pamatuji se na jednoho, který prodával po domech vlastnoručně malované, vyřezané a pohyblivými učiněné papírové figurky, za něž žádal tak nepatrný obnos, že se mi hlava zatočila.

Nemohu klidně mysliti na takový život. Je člověk ještě úžasný otrok. Pravda, množí se žebrota, tuláctví, zlodějství, loupeže a podvody. Lidé jsou přímo mrskáni ke zločinu. Pamatujete se snad — není tomu dávno — na vídeňský případ, kdy chlapec vraždil, aby si mohl koupiti — knihy. Ale snad právě pro to všechno člověk nemůže odolati, aby si nepředložil otázky, zda ti zločinci, ti všichni, kteří nedovoleným způsobem opatřují si to, čeho potřebují, nejsou v podstatě lepší než tací hrozní otroci domácí práce, věčně přibití k dřině, která vysává z nich pomalu vše, čím se podobají člověku.

V továrnách je velmi často nečistota, prach, zápach, zkažený vzduch, shon a žár. Ale domníváte se, že ty rodiny shrbené a schýlené nad prací domácíkou bydlí v palácích? V doupatech nejčastěji. A továrny moderní jsou již nyní někdy vzdušné a čisté, kdežto práce domácí nedá se tak snadno, nedá se snad vůbec přenést do příbytků zdravých. Výdělek z domácí práce není pravidelně dle toho. Také kdo pracuje v továrně, snáze vydrží v malém bytě, než když v témže bytě má se dřít nespočetné hodiny, nejčastěji s celou rodinou.

V továrnách trochu organizované dělnictvo vymáhá si pomalu snesitelnou pracovní dobu. Při domácí práci je často den i noc, celých 24 hodin pracovní dobou. A jak tomu zabráníte? Jak zabráníte těmto pomalým sebevraždám, páchaným mimo veškeren veřejný dohled při spuštěných záclonách a jedné petrolejové lampě?

Ženy a děti nemají chodit do továren, volá se. Ale popatřte na fabričky, když jdou z práce! Pravda, tváře jim nekvetou. Mnoho jim chybí k zdravému životu. Celý nový systém práce chybí. Ale přece jdou jen veselé, čilé, relativně

zdravé domů. Ty opravdu zubožené dělnické ženy hynou domáckou a domácí prací. Ty souchotinářky, které celé dny a noci probdívají u šicího stroje! Ty ubohé matky, lidské onuce, vysílené starostmi o domácnost a ztřeštěným plozením dětí!

Nepodporujme domácké práce! Průmyslové dělnictvo patří všechno do továren. Do továren volá ho šťastnější budoucnost. V továrnách naučí se dělnictvo organizaci, solidaritě a touze po lepším životě. Organizované dělnictvo učiní z továren paláce práce. A až pochopí, že ten, kdo pracuje, má mít také půdu a výrobní prostředky, až vyvlastní továrny pro sebe, pak učiní i práci hodnou paláců, radostnou a plodnou.

Výsledek prvních voleb po zavedení všeobecného hlasovacího práva ukázal dosti jasně v celém Rakousku, že naše široké vrstvy lidové mají leckde až po krk měšťanského politikaření a že se socialismu již nebojí, nýbrž naopak v něm vidí záruku lepší budoucnosti pro sebe.

Nesmí nás mýlit, že lid volil pro svůj projev cestu, jež pro socialism v Rakousku bude spíše překážkou než ziskem. Volil cestu prozatím jedině bohužel v jeho moci jsoucí a jedině možnou, měl-li jeho projev míti náležitou váhu. Že tím přispěje k dokonalému zpolitizování sociální demokracie, toho vědět nemohl. Hlasy odevzdané pro sociální demokracii nejsou velikou většinou hlasy vyslovených socialistů. Jsou to hlasy chudáků, kteří jen tuší, že socialism jest pro ně cestou k emancipaci z hospodářské a mravní bídy, a věří, že sociální demokracie dříve nebo později provede — blahobyť pro všechny.

Proto nás nesmí zarmucovat významný výsledek voleb ze dne 14. května. To není ve skutečnosti opravdové a hluboké vítězství sociální demokracie jako strany s určitým programem, to jest něco lepšího: svědectví o tom, že v lidu mizí stará víra ve spásu, která přijde shůry, výmluvné svědectví o tom, že i náš lid přestává čekat pomoc od boha a mocných z milosti boží a domnívá se, že jest na čase, aby sám postaral se o provedení svých požadavků.

Ovšem, klame se poněkud. V jiných zemích prodělal lid vývojovou etapu, jejíž zahájení u nás teprve nastalo, a tu pomalu shledal, že změnil jen *víru*, víru starou za víru novou, víru v boha a pány z jeho milosti za víru ve své poslance, v pány ze své milosti, a že vcelku polepšil si tuze málo, aniž přivodil podstatnějších změn na pravých příčinách svého zotročení. Ve Francii, v Itálii, ve Španělsku, v Belgii odvrací se lid ponenáhlu od parlamentárního socialismu a organizuje se pro hospodářskou válku přímou.

Jsou bohužel ještě rozdíly mezi jednotlivými národy a

státy tak veliké, že každý národ, každý stát musí prodělat cele svůj vývoj a že velmi těžko učí se u států, jež ho předhony. Také lid český a rakouský vůbec, ač právě v době prvních svých voleb na základě všeobecného hlasovacího práva mohl v cizině vidět fiasko socialismu parlamentárního, musí vypít kalich svých omylů a bludů až na dno, aby pochopil, kde je spása.

Tak jako jinde přežije se i u nás taktika sociálně demokratická, jako se přežil teoretický program sociální demokracie. Dělnictvo a s ním pomalu všechen vykořisťovaný pracující lid pozná základní pravdy, jež hlásá obrozený socialism moderní doby:

1. Veškeré reformy může lid rychleji a snáze vynutiti svou přímou akcí než tehda, spoléhá-li jedině na politický obchod parlamentární.

2. Veškeré reformy mají pro lid jen velmi relativní cenu, upevňující neblahý soudobý stav. Zejména reformy rázu hospodářského nejsou lidu pravidelně nic platny, neboť kapitalism a vláda donuceny na jedné straně dáti, nahrazují si to, často dokonce s výdělkem, na druhé straně z týchž kapes.

3. V soudobém pořádku má si lid udržovati relativní výhody, vydobývá si je a brániti se úkladům především velikými solidárními akcemi, jako jsou různé formy povšechné stávky, a to hlavně z toho důvodu, aby si udržel existenční průměr na výši odpovídající rostoucím požadavkům moderního pracovníka. Tu zároveň učí se solidaritě, samostatnosti, socialistickému duchu.

4. V hospodářských podnicích kolektivních, ve výrobních a konzumních družstvech, v kooperacích, v komunistických dílnách a osadách má se lid učit socialistické práci, zdokonalovati se ve svém oboru, aby byl dobře schopen převzít výrobu, až přijde doba, jež řekne: doly horníkům, půda zemědělcům, továrny průmyslovým dělníkům atd.

Lid, který tohle pochopí a provede, uskuteční teprve sociální převrat. Sociální demokracie to však nebude. V zemích vyvinutějšího socialismu padají této straně otěže z rukou, lid ztrácí poslední víru, víru v politické

vůdce z vlastních řad, a chystá se provést převrat sám.

U nás závisí teď mnoho od pokrokové inteligence.

Inteligence měla by lépe viděti než lid, který teď po volbách bude očekávat svou spásu z rukou sociálně demokratických poslanců — ovšem marně. Měla by pochopiti, že přirozený vývoj státu nelze udržeti — leda na okamžik — a že jest její povinností, aby přispěla k rychlému vyjasnění.

Ti, kteří jsou ochotni utvořiti proti sociální demokracii klerikálně měšťácký blok a budou ochotni snad naléhati na brzké rozpuštění parlamentu, — ti jsou lidmi zločinnými v nejhorším smyslu slova.

Nehledě k tomu, že by se rozpuštěním parlamentu a obnovením hnusného volebního boje docílil bezpochyby opak toho, čeho týmž prostředkem docílili liberálové a vláda v Německu, bylo by to nejmizernější politické dobrodružství, hanebný vzdor, provedený proti lidu, posměch nad vážným vývojem tohoto státu. Nezapomínejme, že u nás hlasy odevzdané pro sociální demokraty nejsou jako v Německu také hlasy nespokojených měšťáků, nýbrž že jsou to jen hlasy lidu, jenž chce socialism, třebaže má o něm nedosti jasné ponětí. Máme na jedné straně lid klerikální, na druhé lid víceméně socialistický: provedme toto rozlišení v inteligenci a ve středních stavech!

Kapitalistická buržoazie, jež zuby nehty drží se svých privilegií, své nadvlády, nemůže býti tím, čeho se má zastávati pokroková inteligence, kdežto naopak zájmy pokrokové inteligence nejsou ohroženy socialismem (nepovažujeme-li ovšem za jediného představitele socialismu sociální demokracii).

Tož chce-li česká pokroková inteligence zůstat pokrokovou, nechce-li zadržovati přirozený vývoj ve svém národě a v našem státu vůbec, může učiniti jen jedinou věc: pomáhati socialistickému hnutí v duchu českém, nedogmatickém, kulturním a svou *práci* pro lid, jeho kulturu a jeho emancipaci čeliti sociální demokracii, již známe jako nesnášlivou a nekulturní.

O vavřínech parlamentárních nemusí sníti: vítězný věnec volební není to, čím by se mohl chlubit inteligentní

člověk v době, kdy zvoleno bylo tolik polovičních analfabetů, jejichž jedinou zásluhou jest to, že patří ke straně, jež má úspěch, a parlamentární půda je místo, kde člověk čest spíše ztratí než jí nabude.

Sociální demokracie dostala se tam, kde jest, prací mimo-parlamentární: spojme se k podobné práci — ale poctivější a čistší — nikoli pro stranické zájmy, ale pro českou kulturu, založenou na všestranném osvobození českého lidu, pro český socialism.

Pokusme se učiniti český národ opravdově a hluboce socialistickým, spojme všechny lidi, kteří mají stejný smysl pro spravedlnost jako pro svobodu, a pak se nemusíme báti ničeho na světě. Vody parlamentárních žvastů potekou do prázdna; lidé nebudou míti času o ně se zajímati. A každý zákon provedou napřed sami.

A ty, které srdce táhne ke kapitalismu a klerikalismu, nechme jíti, ať víme jasně a přesně vždy, s kým máme tu čest.

Mám rád klidné dny, kdy se pracuje, pokojné doby, kdy události jdou volně a vážně za sebou a mohou býti uváženy a hluboce pochopeny, mám rád čas pokojných sklizní.

Raději než bouřlivé dny skoků v nejistotu, hlučnou dobu ztřeštěných událostí, dezorganizovaných útoků, raději než čas neklidů, zmatků, revolučních větrů.

A přece jsem revolucionář. Miluji myšlenky, jež ukazují nejkratší a nejúspěšnější cestu k převratu, jež nám ukazují, kterak nejrychleji budeme moci skoncovati se situací dnes nás obklopující a — drtící.

Nehledím na svou dobu jako na čas míru, pokoje a pořádku. Kdo dnes dobře vidí a slyší, vidí tanec na sopce, slyší dunění a očekává — lávy.

Kdyby vládnoucí třídy a politikové sebevíce se namáhali dokazovati opak, bystří lidé dávno vědí, že zítra nebo pozítří lávy se provalí, nezadržitelná sociální revoluce hned tu, hned tam, nakonec však všude propukne.

Literatura, kulturní život, sociální hnutí, zmatek politiků, všechno ji předpovídá. Co jest nám činiti? Zavřítí oči, strčiti hlavu do písku?

Nikoli, tím ničeho neodvrátíme. Přichází prostě, a na nás jest, abychom předem hleděli k ní láskyplnými zraky. Je to náš osvoboditel, logická chvíle vývoje společenského a mravního.

A čím budeme k ní laskavější, tím bude ona mírnější a šlechetnější.

Neposlouchejme zrádných hlasů lidí, kteří by nás rádi použili k oddálení (neboť odvrácení je nemožné) revoluce, nikoli že pečují o naše blaho, nýbrž že se bojí o své privileje, že mají strach o svůj pořádek.

Neboť co mají lidé proti revoluci? táže se jistý francouzský spisovatel, který obhazuje Jeana Jacquesa Rousseaua proti těm, kteří ho nenávidějí jako revolucionáře.

Co mají lidé proti revoluci? Jsou prý přívrženci pořádku

a revoluce znamená prý nepořádek. Tato záminka není špatná na první pohled. Přívržencem pořádku je kdekdo. Jenže důležité je vědět, jakého pořádku a je-li opravdu nutno býti protirevolucionářem, když je člověk přítelem pořádku.

Co je to revoluční „nepořádek“ ve skutečnosti? Nic jiného než zničení pořádku špatného, jenž neodpovídá nebo již neodpovídá životu. Je-li pořádek, jež revoluce chce zničit, ještě dobrý, potrvá a revoluce se ztroskotá. Zvítězí-li revoluce, znamená to, že pořádek, jež zničila, nestál již za nic a nevyhovoval životním podmínkám sociální skupiny, jež ho odvrhla. Je to tedy hrozná naivnost, útočí-li se na revoluci, jež zvítězila, odsuzuje-li se a nestuduje jen objektivně z hlediska historického.

Takzvaní přátelé pořádku neodsuzují ty, kteří jako habebné a špatné pilíře starého pořádku učinili revoluci nutnou, nýbrž ty, kteří silou talentu, odvahy a ušlechtilé vášně uskutečnili nutnou revoluci, popohnali statečně do bahna zavedené kolo vývoje.

Mluvívá se o „rozumných reformách“, jež mohly býti provedeny a jimž měli prý se věnovati revolucionáři se svým zápallem. Ale ti, kteří takto mluví, přicházejí obyčejně s křížkem po funuse. Chtějí provádět „rozumné reformy“ teprve tehda, když jest již pozdě, zapomínajíce, že revoluce propukla proto, že reformy nebyly provedeny, a že by byla nepropukla, kdyby byly bývaly provedeny.

Současný a živoucí příklad Ruska ukazuje dostatečně, co krve, násilí, pohrom — nepořádku — je třeba, aby se dosáhlo aspoň těch „rozumných reform“ od vlády, jež jen krok za krokem ustupuje před silou revoluční.

To znamená, že protirevolucionáři nejsou, jak si říkají, „přívrženci pořádku“, nýbrž jen „přívrženci starého pořádku“, reakcionáři, což není jedno a totéž. Aby zakryli pravou svou povahu, nazývají revolucionáře „přívrženci nepořádku“. Nic není nesprávnějšího. Nalézají-li se mezi lidmi pravice velmi často přívrženci pořádku pro pořádek, přívrženci jakéhokoli pořádku, jen když je starý, tož mezi lidmi levice jen zřídka najdeme přívržence nepořádku pro

nepořádek. Chtějí-li lidé levice odstraniti starý pořádek jenž se jim nezdá již vyhovovati soudobé potřebě, neděje se to proto, aby na jeho místě zavedli nepořádek, nýbrž proto, aby cestou dočasného nepořádku zavedli nový a lépe vyhovující pořádek.

Nejlepší důkaz toho, že takzvaní přívrženci pořádku jsou jen reakcionáři, jest ten, že tito lidé, když se jim ukaže pořádek mnohem lepší, solidnější, trvalejší a pravdivější — jenž by se jim tedy měl mnohem lépe líbiti —, nechtějí ho. Nechtějí vůbec pořádku, nýbrž jen starý řád, návrat k němu, jenž je shnilý a neúčinný. Chtějí žíti na hřbitovech.

Formace sociálních mocí je prý stejně nutná v sociálním pořádku jako tíže v pořádku fyzickém. Možná, ale co to je ta „sociální moc“, ten „pořádek“ ve chvíli, kdy vystupují revoluční myšlenky? Toť pořádek Ludvíka XV. nebo pořádek ruský.

Jak vyhlížel francouzský pořádek před Revolucí? Takto: 1756 počátek sedmileté války; 1757 porážka Rossbachova, ztráta Chandarnagaru; 1758 katastrofa na moři, porážka Creveltova, zničení Cherbourgu Angličany, 1759 porážka Mindenova, ztráta Guadelupu a Senegalu, ztráta Quebeku, 1760 ztráta Kanady, 1761 porážka Fillingshausenova, ztráta Pondicherry a Maché, 1762 ztráta Casselu, ztráta Martinique a Grenady, 1763 vzdání se Louisiany, ponižující smlouva pařížská. Mrhání financemi, roční deficit 200 miliónů, cesta k bankrotu, bída...

A jak vyhlíží pořádek ruský? Takto: krádeže, zpronevěry, hanebná administrace, neschopná vláda, nevědomost, perzekuce, výjimečné soudy, popravy, mučení ve vězeních. Jalu, Port Arthur, Liao-Hang, Mukden, Čušima... Ohromný dluh vnější, roční deficit miliardy, cesta k bankrotu, bída...

Nu, tedy. Není-li každý nepořádek lepší takového pořádku? A myšlenky revoluční se obviňují, že nepřispívají k udržení takového pořádku, že se snaží ho odstranit!

Pořádek, jak o něm sní protirevolucionáři, nikdy se nepovedl, nikde se neudržel. Ani pořádek Augustův, ani

pořádek Karla Velikého, Filipa II., Ludvíka XIV., Napoleona I., ani pořádek ruský, Mikuláše I., pořádek, „jenž vládl ve Varšavě“. To byly jen chvíle nestálé rovnováhy.

A naopak v zemích politicky a sociálně nejpokročilejších, v dobách, jež se nejvíce přiblížily zásadám, jimž se říká revoluční, panuje relativní pořádek nejlépe a nejdéle...

To jsem četl nedávno po francouzsku ve velmi vážné, snad nejlepší francouzské revue.

Slycháme nyní velmi často toto slovo ve spojení s antimilitarismem; jednává se, jak známo, o jakousi doktrínu prof. Gustava Hervéa, nazývanou krátce hervéismem. Šíří názor, že pojem vlasti jest nepřátelský uvědomělému proletariátu a překážkou protivojenské propagandy.

Hervé, který není možná vždy zcela šťastný v hájení svého názoru, přišel pro něj do konfliktu se svými soudruhy, se socialisty i mnoha anarchisty. Mezi proletariátem má však dosti sympatií.

Řeknu předem, že nepovažuji antipatriotism za nevyhnutelný doplněk důsledného antimilitarismu. Naopak, je to heslo neopatrné i nesprávné.

Jako všechny anti-ismy pohodlného radikalismu. Je známa jejich metoda: Jelikož alkoholism činí skutečně hrozné spousty, zejména v chudší populaci, odstraňujeme veškero pití lihovin. Jelikož kouření škodí mládeži a jest efemérním požitkem, zakažme veškereň prodej tabáku. Jelikož lidstvo je znepokojováno nemravností, prostitucí, pohlavními nemocemi, zakažme veškereň pohlavní styk před a mimo zákonné manželství... Jelikož pojem vlasti jest záminkou pro vraždění, zotročování a vykořisťování, zničme veškeru lásku k rodné půdě, budme antipatrioty!

Tato logika, jež se domnívá jíti ke kořenu zla, vedla by k jedinému: jelikož pramenem všeho zla na světě je život, zničme život! Prozatím ohrožuje jen kulturu. Fanatikové protestantismu, k nimž se velmi dobře hodí mnozí socialisté, půjdou od malých požitků k velkým, od povrchních radostí k hlubokým nadšením, potírajíce vše svým neplodným a šedivým racionalismem.

Hervé jistě k nim nepatří. Ale jeho antipatriotism prozrazuje jejich metodu uvažování.

Jinak pochopíme snadno, jak tento názor ve Francii vznikl. V zemi, kde se donedávna šíleně zbožňoval prapor a vojenská uniforma, v zemi, kde se věčně deklamovaly

dunivé fráze o „odvetě“ a zaťatou pěstí se hrozilo do Německa, v zemi, jež je tak náchylna k podnikání krvavých dobrodružství koloniálních, muselo vzniknouti hnutí směřující k odvlastenčení. Hervéism jest jen jeho krajním výstřelkem.

Také pochopíme snadno, že proletariát má skutečně velmi málo zájmu na oficielních vlasteneckých podnicích a radostech. Hospodářské a politické úspěchy oficielní vlasti nechávají ho chladným. Zdvojnásobí-li se nebo ztrojnásobí domácí kapitál, zvýší se mzda skutečných producentů o několik halířů nejvýše a není to důvodem k zlevnění produktů. Upevní-li se vážnost státu za hranicemi, co z toho má dělník? A upevní-li se doma, upevňuje se jeho nepřítel, pomocník velikého kapitálu.

Mezi zájmy vládnoucí menšiny a zájmy veliké většiny skutečných producentů a nejdůležitějších konzumentů je propast, jež slovem vlast nedá se překlenouti. Jen zájmy vládnoucí a kapitalistické menšiny jsou nazývány vlasteneckými; zájmy dělníků a pracovníků vůbec jsou obyčejně nevlastenecké.

Vlast nezabráňuje tomu, aby pracovník byl vykořisťován a zotročován, ona dokonce nehne ani prstem, když jest nucen se vystěhovati. Česká vlast přihlížela docela klidně k tomu, když houfy českých horníků stěhovaly se do Ameriky nebo do Německa. Nikdo jich nevzpomněl, dokud uhlobaroni neměli nedostatek pracovních sil. Dnes přicházejí zpět titíž lidé, kteří byli pronásledováni a z práce vypovídáni. Vlast o tom však vůbec ničeho neví.

Dělník nemá nikdy příležitost přesvědčit se o tom, že existuje dobrá matka vlast, starostlivá kvočna, jež roztáhne křídla, když je s ním zle. Pod jejími křídly jest místo jen pro ty, kteří „něco mají“, a ona pečuje jen o to, aby měli ještě více. Ti, kdož nemají nic, nemají ani její mateřské lásky, nemají vlasti.

A přece slýcháme, že například český dělník, a právě ten, který se tím nijak netají, že není vlastenec, bojuje těžce o školu mateřského jazyka.

Je tedy přece jen patriot, anebo jsou dvě různá vlastenectví?

Ano, je vlastenectví oficiální, je souhrn vlasteneckých frází, jimiž se maskuje politický teror, hospodářská nespravedlnost, sociální útisk, kulturní slabost, je souhrn vlasteneckých požadavků, jež prospívají jen vládnoucí menšině a zajišťují jí panství, je veliká vlastenecká komedie...

A pak je v hloubi každého slušného člověka krásná lidská hrdost, jež nedovoluje urážet spoluobčana pro jeho národní příslušnost, utiskovat ho proto, že mluví jinou řečí a obývá jinou zemi než soused za hranicemi. Je pocit příslušnosti ke kmeni, s nímž má člověk společnou řeč, jehož údem jest a jako pracovník spolupřičinitelem jeho kultury.

Ohled k těmto citům oprávněným a zdravým jest částí smyslu pro individuální svobodu politickou, národní. Je to tichý, důstojný patriotism, jemuž řvaví nacionálové činí ostudu a ježž vlastenecká politika s jejími čachry uráží. Stojí nad zájmy tříd, stavů a stran, jeho cílem může být jen svobodný a krásný člověk ve svobodném a krásném národě, jenž stejnou svobodu a stejnou ušlechtilost přeje všem ostatním národním celkům, federace autonomních národů, hudba budoucnosti.

Čím jiným dá se však uskutečnit, ne-li důsledným, radikálním antimilitarismem, přímou akcí ozbrojeného lidu, jenž přes hlavy vládců a přes mezníky hranic podá si ruce k mírumilovnému dílu.

Tento uvědomělý lid bude se zdáti nevlasteneckým všem těm, kteří vlast považují jen za štít svých privilegií a sebe za jediné oprávněné její držitele. Vlast vlastenců zničí, aby mohla žít svobodná vlast svobodných pracovníků.

Máme tyto snahy jmenovati antipatriotismem? Myslím, že nikoli. Nebylo by to správné ani opatrné. Pojem vlasti není správný tak, jak ho vykládají čítanky a vlastenecké žurnály. Máme svůj lepší a hlubší, jenž nám nebude bránit býti důslednými antimilitaristy.

Ta obava se nesplní, aby až jedna armáda přes hlavy vůdců podá druhé armádě neozbrojenou ruku, byla odmítnuta a zneužita. Ideje antimilitaristické proniknou svět

dříve, než se vlády odhodlají k evropské válce, odhodlají-li se k ní ještě někdy.

Antipatriotism v hervéismu je tedy věc vedlejší. Že se o ní tolik mluví a debatuje, toho příčina jest asi ta, že mnoho lidí má zájem na tom, aby byla kompromitována podstatná část hervéismu, antimilitarism důsledný, radikální a jediné správný, jehož ostatně prof. Hervé nevynašel, ani první neformuloval.

Vídeňské Dělnické listy vyslovily souhlas s mým článkem o antipatriotismu, zejména tam, kde se obracím proti pohodlnému radikalismu, jenž by rád odstranil ze světa všechny požitky, radosti a lásky jen proto, že za jistých okolností působí neobyčejně zhoubně a že sám nemá odvahy užití prostředků, jež by požitků, radost, lásku ponechaly, ale předem znemožnily nebo pravděpodobnými učinily zla, která působí jejich zneužívání.

Držím prý se však téže logiky, praví Dělnické listy, když prý usuzují jako anarchista: jelikož dnešní stát je zřízení zločinné a mizerné, pryč se státem vůbec...

Především neusuzují vůbec tak, jak se Dělnické listy domnívají. Nikde jsem neřekl: protože dnešní stát. Nikoli. Nýbrž: protože stát vůbec...

Opíraje se o historické a sociologické práce vynikajících duchů, kteří musí mi býti rozhodně směrodatnější než sociálně demokratičtí novináři nebo běžní parlamentární politikové, a protože nejsem autoritář, opíraje se také o logický úsudek vlastní, seznal jsem prostě, že úloha státu byla, jest a bude vždycky násilnická. Seznal jsem, že Nietzsche neřekl hlubšího slova, než když pravil: „Tak málo státu, jak jen možno!“

Nepřeji si ničeho jiného. Nejsem fantasta, který se domnívá, že postačí pár výkřiků „Pryč se státem!“, aby stát zmizel.

Nejedná se tu o pražádný laciný radikalism, nýbrž o něco vážnějšího, důležitějšího a hlubšího, o metodu v nazírání na společnost, a pak tedy také o metodu výchovy lidu a práce politické, sociální i kulturní.

Nejsem proti reformám dnešního státu, třebaže nevěřím vždy v jejich účelnost, a zejména nikoli v jejich samospasitelnost. To chápala kdysi také sociální demokracie, když jí reformy znamenaly jen prostředek k dosažení podmínek nutných k provedení sociální revoluce. Sto-

jím pevně na tomto stanovisku, zatímco sociální demokracie ve svém reformistickém úsilí stává se konzervativní.

Ale jak jsem pravil, jedná se o něco důležitějšího ještě. Nepřítel státu bude lid zcela jinak vychovávat než ten, komu se jedná jen o záměnu států, o nahrazení státu kapitalistického státem demokraticky sociálním, o pouhou záměnu systémů vlády politické a hospodářské, o záměnu byrokratů řídících národy.

Nepřítel státu organizuje lid poučováním o významu dobrovolné solidarity, učí ho především myslet a vědět, vychovává ho tak, aby své záležitosti dovedl spravovati si sám, aby o sebe staral se přímo a nespoléhal se na domnělé své zástupce.

Sociální demokracie věří, že možno zbudovat autoritou stát naprosté rovnosti, nejširší svobody a bratrství, věří, že „ideální“ stát dá se nadekretovat dle vůle většiny všemi prostředky sehnanych voličů, jejichž zástupci usnesou se na všeléčebných paragrafech.

Nepřítel státu nevěří v autoritu, která poskytuje všeobecnou rovnost, volnost a bratrství, nevěří v dobrou vládu, nevěří v uskutečnění nové společnosti cestou odhlasování a zákona.

A kdyby sociální demokracie nezavírala oči před fakty sociálního života, kdyby byla více upřímná než sobecká, musela by přiznati, že její sen o sociálně demokratické vládě, která, opírajíc se o voličskou většinu, zavede jednoho dne socialistický stát, že tento sen je dávno neproveditelný, protože to, co sociální demokracie získává v méně pokročilých zemích, jako jest Rakousko, ztrácí v zemích vyspělých, kde dělnictvo pomalu prohlédá parlamentární komedii a učí se přímo pro sebe jednat.

Domnívali jsme se ještě donedávna, že cesta k volnému komunismu a federalismu vede státem kolektivistickým; ale vývoj je tak rychlý, že pravá povaha ideálů sociálně demokratických jest poznávána dříve, než tato strana nabývá moci k jejich provedení, a tak proletariát i svobodná myšlenka hledají jiné cesty do budoucnosti, cesty, s nimiž

by se musela sociální demokracie napřed smířit, aby nebyly proti ní.

Sociální demokracie jest dnes (a jak brzo!) v postavení katolické církve. Celá řada nových myšlenek a cest (přímá akce, revoluční syndikalism, všeobecná stávka, radikální antimilitarism atd.) bije do bran jejího dogmatického rudého Vatikánu. A sociálně demokratická církev bojuje se svými reformisty právě tak jako církev katolická, má svoje sylaby a svoje — pomalé umírání.

To vše jen proto, že nikdy nepochopila smutné úlohy státu, že zůstala v důsledcích toho autoritářskou a centralistickou.

Centralistický princip, jež si osvojila, jest červem jejího jádra.

Nepřátelé státu vědí, že stát nezmizí přes noc, že se jeho zánik nedá odhlasovat na táboru lidu. Tož i oni mají svou metodu, vycházejí z principu, jenž důsledně prováděn, poskytuje jim možnost vychovávat lid, aby odnaučil se jednat jen pod kuratelou státu, poskytuje jim možnost pracovat ve všech oborech směrem, jenž jest příznivý samostatnosti individua i skupiny, a vede je k volné součinnosti.

Tento princip, zásada autonomně federativní, jest opakem centralismu.

Nevoláme jen „Pryč se státem!“, ale chceme především pracovati tak, aby lidé dovedli se pomalu obejít bez státu a připravovali společnost organizovanou na základě důsledné federace autonomních jednotek. Neboť jen takto zřízená společnost může zaručiti skutečnou rovnost a svobodu, podporovat skutečné bratrství.

A princip autonomně federativní jest nadto zásada, již důsledně můžeme provádět všude, a jest nejen ukazovatel na cestě k úpravě sociálních a hospodářských poměrů v budoucnosti, nýbrž i jedinou zásadou, jež nás činí silnými v boji národním a kulturním.

Když Malthusovi podařilo se poznati v hlavních rysech „přírodní zákon“, jenž nejspřávněji formulován zní: populace snaží se stále růsti nad výživné prostředky, tu tento moralista a náboženský člověk byl s naskytnuvším se takto problémem chudiny snadno a rychle hotov. Jako jeho soudruzi z kněžské kasty chtějí nás přesvědčiti, že chudí na tomto světě jsou jimi z vůle boží, tak Malthus učinil je chudými z vůle přírody. Chudí jsou prý přebyteční na tomto světě, přírodou vyloučení od hostiny života. A není jiné pomoci, než aby se dobrovolně zřekli rozmnožování, aby se vzdali rozkoší lásky a plození dětí.

Bylo přijíti moderním novomalthusistům, aby názor Malthusův uveden byl na pravou míru. Že populace snaží se stále růsti rychleji než výživné prostředky, to je fakt. Ale stejně je fakt, že chudí jsou dnes především plodem špatné hospodářské organizace, že chudých nemusí býti a že spravedlivá hospodářská organizace zajistí nadlouho blahobyt pro všechny. Pak by ovšem mohla přijíti chvíle, kdy výživné prostředky ani při seberacionelnějším hospodářství a sebevyšší ekonomické kultuře nemohly by růsti dosti rychle; blahobyt úžasně vzrůstající populace byl by ohrožen z vůle přírody. Ale lidstvo hospodářsky racionálně organizované jistě bude předvídati tento okamžik: opírajíc se o prostředky intimní hygieny, jež mu dává věda, postará se dobrovolně — nepovede-li k tomu jeho bezděčný vývoj —, aby rozmnožování lidského rodu dělo se prozřetelně, aniž rozkoše lásky byly komukoli brány.

Podobný případ řešení problému metodou „snadno a rychle“ ukázali nám marxisté. Opojení předsudkem krajního a dogmatického materialismu, sestrojili si na základě koncentrační snahy kapitálu a jiných podobných hospodářských zjevů velmi pohodlnou doktrínu: Přijde chvíle, kdy na jedné straně bude hrstka lidí majících v rukou veškeren kapitál a na druhé veškerou ostatní zproleta-

rizované lidstvo, jež jako ohromná většina dobudé politické moci a nadekretuje převrat: socialistický stát stane se přes noc skutkem. To není prý utopie, to bude rezultát hospodářského vývoje, jež objevil „vědecký socialism“. Malthus vyhazoval chudáky jménem „přírodního zákona“; sociální demokracie vyhazuje střední stavy jménem „ekonomického vývoje“.

Tento blud vedl k nesčetným a osudným nedorozuměním. Sociální demokracie vrhla se houževnatě na politiku; cesta k emancipaci proletariátu nebyla již hospodářským zápasem, nýbrž stala se bojem politickým. A tu již bylo zcela přirozeno, že protekce sociální demokracie vztahovala se pomalu jen na ty vrstvy, jež daly se nejlépe organizovati pro politický výboj; to jsou některé odbory průmyslového dělnictva, jež dnes reprezentují čtvrtý stav, jakousi dělnickou buržoazii, která svými existenčními podmínkami stojí často nad středními stavy a zřetelně se odlišuje od tvořícího se pátého stavu, jež i sociální demokraté rádi jmenují „lumpenproletariátem“.

Sociální demokracie tedy svou taktikou docílila skoro opak toho, co teoreticky si přála: napomáhajíc hospodářsky jen určitým vrstvám dělnickým, umožňuje četným jednotlivcům přejíti z řad dělnických ke střednímu stavu. Dělník dobře situovaný zahospodaří si něco, stane se sám mistrem; a pak dochází k zajímavé podívané: sociální demokraté živnostníci přicházejí do konfliktu se svým sociálně demokratickým dělnictvem.

Přitom však nepřestává sociální demokracie hleděti nevráživě na střední stavy. Dnes, kdy marxistickou utopii můžeme považovat za definitivně poraženou, kdy „revizionism“ je vyloženě budoucí taktikou sociálně demokratickou, jež ovládne ihned, jakmile vymřou poslední „pravověrní“, je odpor k středním stavům dosti nepochopitelný — aspoň z hlediska socialistického.

Sociální demokracie vymlouvá se ráda na hospodářský vývoj, ten prý ničí střední stavy. Je však dnes jisto, že tento hospodářský vývoj nevede k odstranění středních stavů: stále nové způsoby malovýroby udržují tento živel, k če-

muž radí se zástupy pracovníků duševních. Fakt je toliko, že veliký kapitál snaží se zotročiti vše, co je v jeho dosahu, činí existenci příslušníků středního stavu právě tak nejistou jako existenci většiny vlastního dělnictva. Drobné hospodářské zápasy dělníků nedovedou je vysvoboditi ze jha, drobným bojem hospodářským udržuje se dělnictvo jen „nad vodou“, na výši odpovídající vzrůstajícím požadavkům člověka v civilizovaných zemích. A právě tak drží se „nad vodou“ i střední stavy. Tož protikapitalistický zájem mají střední stavy s dělnictvem společný: jako socialisté musíme nenávidět blud, jenž způsobil, že proti společnému nepříteli nepostupuje se společně.

Existence středních stavů nepřekáží socialismu, pro ten mnohem větší překážkou je sociálně demokratická taktika, jež socialism učinila tak nesympatickým malému živnostníku a rolníku. Neboť bez středních stavů, proti nim, socialism nezvítězí.

Sociální demokracie domnívá se, že jest jí napomáhati nebo aspoň nebrániti zkáze středních stavů: odsouzením její taktiky je ten fakt, že střední stavy překonaly nejhorší krizi a že nic nenasvědčuje tomu, že jejich proletarizace pokračuje rychleji než jejich stálé obrozování se. Nám však musí na tom záležeti, aby střední stavy zorganizovaly se, a sice s frontou proti velikému kapitálu, aby také poznaly v socialismu cestu k své emancipaci. Socialism jest jen nepřítelem těch, kteří nepracují, a vzdor tomu jsou původci zotročení těch, kteří pracují.

Střední stavy, z nichž přece rodí se nejlepší naši lidé, nesmí zůstatí překážkou pokroku a jest jim pochopit, že zájem pokroku nepřičí se jejich zájmům: Pokrok žádá po nich totéž, čeho žádá po dělnících: aby se vzdělávaly a učily solidaritě. Poctivé družstevní hospodářství učiní střední stavy schopnějšími odporu proti choutkám velkokapitalistů, hlubší vzdělání vezme od nich nenávist k jiným stranám, zejména k dělnictvu. Dnes chudák potírá chudáka a kapitál se směje. Malý rolník začne se rváti se svým dělníkem a velkostatkáři budou z toho míti profit. To však způsobují štváči, kteří jsou největšími nepříteli socialismu.

Socialism potřebuje na všech stranách solidaritu těch, kteří pracují, a jejich osvícenost. Ale ani solidarita, ani osvícenost nepoškodí středních stavů. Tož jen to jest jim pochopit: dělnictvo ukázalo jim cestu.

Již po několik dnů, vždy ráno, když otvírám dvěře bytu, abych přijal poštu, spadne mi k nohám silné číslo novin. Je to Arbeiter Zeitung, jež zastrčena bývá za kliku. Nejedná se tu však o laskavost, kterou mi prokazuje sociálně demokratický deník, jedná se jen o spekulaci jeho administrace.

V čele listu hlásají to tučná písmena: *Gratis - Probenummer*. Neboť nejsem ještě abonentem jediného — sociální demokracie je ve všem jediná — nezkorumpovaného deníku vídeňského, nemaje pražádné chuti systematicky kaziti si hned zrána krásné jarní dny výmluvností židovských obchodních jednatelů, nadšených sociálně politickými úspěchy rakouských kopií a říšskoněmeckých originálů znehodnitelů socialismu, k nimž zůstanu již, jak se zdá, zatvrzelý.

Nuže, z té haldy potištěného papíru, jímž příčinlivá administrace oblažuje mne a bezpochyby i všechny ostatní nevšímavé nájemníky našeho dělnického okresu, dovídám se aspoň dvě věci.

Předně, že redakce musí na nekonečných sloupcích a se sofistickou obratností řemeslných politiků brániti se proti výtkám soudruhů, že vídeňská sociální demokracie podporuje hnutí „los von Rom“, a slavně dokazovati, že strana trvá na zásadě: náboženství je soukromou věcí..., což chvály hodné jest. Po druhé, že vídeňské pluky dostávají instrukce k březnové slavnosti na centrálním hřbitově.

Březen osmnáct set čtyřicet osm! A páté jeho výročí ve dvacátém věku, v době, kdy podobné události zpečetují osud ruské despotie, v době, kdy revoluce lépe a hlouběji pojatá připravuje své předvečery v tolika západních zemích! Jaká příležitost k úvahám posilujícím srdce někde uprostřed probouzející se přírody! Jaká příležitost i k demonstracím krásným a užitečným!

— Tož půjdeme? pravil jsem jednomu ze svých druhů, jenž byl právě u mne.

— Nechodíme tam, nezúčastňujeme se, — odpověděl, — chceš-li však, půjdu s tebou — podívat se.

Byl jsem poněkud zaražen. Uvědomil jsem si opět žalostnou zkaženost socialistického hnutí, neproveditelnost solidárního postupu i ve věcech všem směrům společných, nedostatek nadšení, všeobecnou shnilost...

— Myslím, že nejednáte správně.

— Vyčkej s úsudkem, až uvidíš, — odpověděl kamarád.

*

Vlahá a slunečná neděle byla. Dali jsme se nejkratší cestou přes jakýsi vršek s lesíkem a přes pole k centrálnímu hřbitovu. Sociálně demokratické pluky táhly po simmeringové silnici.

Z protivného, líného města, kde člověk ve vlastním bytu cítí se věznem, dostati se mezi oživující pole... to byl opravdu svátek! Chocholouši vykřikovali, bělostné pavučinky vésily se nám na oděv, drobní mrvíci poletovali vzduchem... Lidé se hemžili na cestách. Kolik jich pomyslelo však na příští březzen lidstva? Na mrtvé možná vzpomněli, o Rusku možná žvanili. Ale vzpomínkou duši posílit, pro přítomnost silná předsevzetí učiniti, za svůj shnilý život se zastyděti... napadlo to někoho?

Či je to úkolem slavnostních řečníků, aby davy k úvahám povzbudili?

Půjdou ty davy nadšeny nazpět? —

*

Přešli jsme část všedního hřbitova: rovné cesty, nevkusné pomníky, řady a čtverce dle pravítka. Teď kráčíme širokou cestou přímo k šedému obelisku nahore. Míjí nás hlouček seřazených dajčnacionálů: chrpy v knoflíkové dírci, velkoněmecká stuha na věnci v čele. Jdeme za nimi.

Teď stát! Došli jsme k posledním čtvercům před obeliskem. Hustá řada pořadatelů s rudými odznaky nedovoluje jíti přímo. Musíme nalevo, pak vzhůru a opět napravo,

obcházíme čtverec: pořadatelé podél cesty na obou stranách. Jest jich několik set snad. Zdá se mi, že několik typických tváří rozeznávám za nimi: jsou to detektivové?

Dajcnacionálové podrobili se s patrnou nechutí. Já nepřibližuji se příliš k těm pořadatelským kordónům. Ty obličeje provokují domýšlivostí, výsměšností, hloupostí především... Jsem sice beránek v obcování s lidmi, ale člověk vzkypí někdy nedobrovolně. Mohlo by mi náhle napadnout proraziti si nešetrnými lokty cestu. Přiznávám se, že bych je docela labužnický nořil poznamenané hlouposti pod žebra...

Přicházíme k obelisku. Jakési zábradlí brání přiblížiti se. Dajcnacionálové ani věnec nemohou vlastní rukou položiti k pomníku. Zřízenec přejímá ho a zavěšuje po straně obelisku. Smekají klobouky a odcházejí... Tiše. Divím se jejich chladnokrevnosti. Je dovoleno jen defilovati. Není dovoleno vyslechnout řeči.

Byl bych se mohl legitimovati. I jako žurnalista, i jako cizinec. Čeho by byli možná nedovolili pořadatelé, byl by musel dovoliti přítomný policejní komisař. Ale nač? Nepotřebuji, by mne k úvahám povzbuzovali slavnostní řečníci.

Byl bych musel také slovo si vymoci snad. Ale ke komu mluvit? K prázdnému skoro prostranství uprostřed pořadatelského kordónu? K několika protežovaným zvědavcům za ním? Z těch davů byla tu sotva hrstka... Nesměly slyšeti, směly jen defilovati.

Zastavili jsme se na několik vteřin, pozorující výroční divadlo. Ale již tu byli pořadatelé. Ucítil jsem ruku na rameni. Proslulé policajtské gesto se mne dotklo. Otrásl jsem se a odbyl chlapa trochu zhurta. Výsměch několika blbých obličejů mi odpověděl. Odešel jsem rychle: svědila mne dlaň... Funkcionáři svádí člověka k deliktům.

*

Prohlédli jsme si několik zajímavých pomníků a odešli ze hřbitova.

Kamarád se usmíval.

— Nuže, půjdeš napřesrok opět?

Usmál jsem se také, trochu nuceně.

Pak setmělými poli opět domů... Cíp Vídně pod námi
blýštěl nesčíslnými světly. A kouře simmeringské plynárny
a elektrárny tvořily nad ním nečistý mrak.

Ve Vídni 1905

Je jisto, že nesmíme se vzdáti v životě zásady: jednej, jak myslíš, a hlavně: jednej, jak hlásáš.

Všechn smysl našich bojů o lepší společnost je v tom. Chceme odstraniti, pokud možno, všechny umělé překážky individuální volnosti a přitom utvořiti takové prostředí, aby jeho vlivem volnost jednoho individua byla udržena v mezích volnosti všech ostatních individuí.

Jednej, jak smýšlíš, nejednej jinak, než hlásáš, hlásej jen to, co za správné považuješ, jednej, jak hlásáš.

Když jsi člověk protiklerikální a proticírkevní, tož ven z církve, ven z církví vůbec! Když jsi člověk socialistický, tož ať z tvého červeného kabátu nečouhá všemi otvory měšťák, jeho morálka, jeho způsob života.

Ovšem, lidé jsme, a jenom lidé! Ti nejlepší z nás ukáží vždy více snahy než skutků. Ale aspoň snahu musí býti vidět, snahu zharmonizovat život vnější s životem vnitřním.

Tedy holedbá-li se někdo svými socialistickými ctnostmi, je nutno ukázati mu pravou jeho podobu v zrcadle, dokazují-li všechny jeho skutky, že smýšlí a cítí docela nesocialisticky. Stejně ovšem i v jiných případech.

Na druhé straně však je podobně jisto, že nesmíme za jedno nezdárné dítě činiti zodpovědnou celou rodinu, za několik straníků špatných celou stranu, za individua kleslá celé hnutí, k němuž se hlásí.

Setkáváme se s tímto velmi často, zejména v politických bojích. Je to dokonce obecná a všední již taktika, vždycky nicméně špinavá.

Odmítnete-li kriticky ty neb ony názory, ten neb onen způsob politiky, tu neb onu akci, nehájí vaši protivníci svůj názor, svou politiku nebo svou akci protidůvody, nýbrž vyhledají nejraději špatný skutek některého vašeho straníka nebo využijí vašich skutečných osobních poklesků, nebo vymyslí si je a vydupají. *Tomu pak říkáme osobní boj.*

Ve svém nynějším boji se sociální demokracií nebyli

jsme to my v tomto listě, kteří jsme vnesli do sporu osoby, jako učinila Rovnost, Duch času a Hlas lidu. Naopak, ani stín osobního boje nepřechel naše polemiky, jsou to jen důvody a fakta, jimiž operujeme, na typických případech rázu zcela neosobního dokazujeme úroveň sociálně demokratické činnosti.

Ale vyhyčkaná sociální demokracie je příliš nedůtklivá a příliš — nepoctivá v polemice. Všechno podstatné ponechá stranou, chytá se nepodstatného, vnějších znaků, drží se zlatých hodinek nebo pečené husy. Není nad tuto chytrost. U nevědomců a špatných čtenářů dělá divy.

Vzpomínám jedné své přednášky na českém severu mezi anarchisty. Přítomni byli i sociální demokraté. Mluvil jsem mimo jiné i o tom, že dnešní společenský pořádek jest jako starý, vetřelý kabát a že politické strany snaží se tento kabát záplatovati. Přišijou záplatu, reformu nějakou, a kabát roztrhne se hned zase vedle. Po přednášce odpověděl mi vůdce sociálních demokratů, že mně je hej, že se mohu snadno posmívat roztrhanému kabátu, když sám mám kabát dobrý. Rozumí se, že ten občan měl veliký úspěch u svých přívrženců.

To je způsob sociálně demokratického boje — jím držela dosud na úzdě i inteligenty, kteří se jí báli.

Tato věc je však konečně vedlejší. Špatní pastýři mohou býti konečně hozeni přes palubu, když ovečky prohlédnou.

Typ sociálně demokratického vůdce je nesocialistický; to by však mělo podřadný význam, kdyby typ sociálně demokratického vojáka, sociálně demokratického dělníka byl vyšší a lepší.

Tomu však bohužel není tak. Socialistické cítění v červené armádě klesá den ode dne: sociální demokrat jest dnes typem dělníka, který je přesvědčen o tom, že jest povolán *vládnout*, zničit nejprve vše, co přímo nepodporuje jeho touhu po politické moci, a pak zmocnit se politické nadvlády, — a nikoli, že jest povolán k tomu, aby bojoval po boku všech svobodomyšlných lidí za lepší společnost, v níž by nebylo nadvlády.

V jistých odborech průmyslové práce našlo dělnictvo

se přitom může zablýsknout, když může vydělat nebo reklamu lacinou míti. Zájem sociálně demokratické strany, hluboký a opravdový, víže se jen k fondům, k počtu vojáků, k počtu voličů a odběratelů časopisů; její láska ke kulturním podnikům není nikdy upřímná a nikdy nezištná.

Dle toho jsou pak ovšem výsledky.

Ano, sociální demokracie vydává brožury a knihy. Ale je všeobecně známo a samými sociálními demokraty přibíjeno, že většina těch brožur je bezcenný, nejpovrchnější antiklerikální brak, že lepší kniha je bílou vránou v té spoustě potištěného papíru, že není možno se dovolat toho, aby strana tak bohatá a silná opatřila řádnou socialistickou literaturu pro české čtenáře. Soudruzi by to nečtli a nekuovali ani tak aspoň, aby podnik nekončil deficitem. A hradit deficit důležitého kulturního podniku strana nemůže; potřebuje peněz na volby a na politickou agitaci.

Ano, sociální demokracie vydává i revue. Tato revue prodělala také velmi dojemné zápasy a dodnes je snad trnem v oku nejvlivnějších sociálně demokratických lidí. Přitom je ledabylá, nezajímavá, zřídka nějakou iniciativu dávající.

Také Rudé květy vydává sociální demokracie. Nu, je to dobrý rodinný žurnál, kam častěji psávali anarchisté — pro honorář. A kalendáře vydává. Byly dlouho velmi ubohé, pak se trochu zlepšily, když anarchisté ukázali, že dělníkům nemusí se dávat stále jen to nejhorší. Ale kdyby takhle mohli mluvit ti redaktoři! O tom třeba, jaké pohoršení jejich čtenáři pociťují z nahotin!

Ovšem, nesmíme zapomenout na Dělnickou akademii, živořící společek společků. Dějiny její existence dokazují nejlíp, jak malé porozumění má červená armáda pro kulturní snahy, třebaže — jaký úspěch sociální demokracie! — chodí dělníci do divadla, do koncertů, do výstav, v nichž se jim podávají hrůzostrašné výklady...

Kdo poznal sociálně demokratické spolky a domácnosti, poznal jedině: sociální demokracie probudila zájem o kulturní záležitosti spíše vlivem okolností než skutečnou vlastní snahou. Chová se k těmto zájmům celkem netečně, vnucuje

politickou činnost a tím způsobuje to, že dělnictvo osvojuje si velikou většinou jen kulturní pozlátko a spokojuje se povrchním nápodobením měšťáků.

V ohledu mravním nezbavilo se žádných předsudků, ani mravního pokrytectví. Všemi časopisy je naopak podporováno v nejomezenější morálce, což lze dokázat třeba z každého čísla takového Práva lidu. Uvážíme-li pak ještě, že se přitom učí nejnespravedlivější morálce třídní, bude nám úzko z té armády, která kdyby opravdu dosáhla té politické moci, po níž tolik touží, byla by kulturní pohromou.

Ano, byly doby, kdy jinak než sociálně demokraticky cítící a myslící člověk mohl státi vedle této strany v boji za věci kulturní. Ty doby minuly.

Dnes by to znamenalo již dělati slona ztištěné koketě, která dovede nejsvětějších věcí zneužít pro svůj dravý politický hlad.

Kdo dnes z upřímných, logicky myslících a život sledujících lidí socialistického světa popře ještě, že mravní problém vyžaduje v socialistickém hnutí stejně pečlivého řešení jako problém hospodářský? Jen „praktičtí“ šarlatáni, soudružští vykořisťovatelé dělníka a snad sem tam některý naivní, opozdřený teoretik brojí proti této pravdě.

Je-li tedy často ještě dnes příliš zneužívána některými organizacemi a proudy socialistického hnutí, snadně se přesvědčíme, že je to následek převahy šarlatánů, ať již slávy, či zisku, či obého chtivých. Jen ti mohou v socialistickém hnutí nemít zájmu o jeho stránku mravní, jen ti spokojují se s vydupaným stádem, udržovaným pohromadě všemi odstíny jich tluchubství, jen ti těží z množství a bojí se solidních kvalit davu. Nesporno, že socialism získává jejich „organizační“ činností sotva stý díl z toho, co jejich přičiněním ztrácí.

Smutná je odpověď na otázku, co konají živí, kolem nás pracující dobyvatelé socialistického světa pro mravní úroveň socialistického člověka. Demagogie vraždí všechny zdravé kvality lidu. A demagogie vládne všude, kde socialistické hnutí je — jako i u nás — v područí německého a německožidovského socialismu, s jeho nedůvěrou v každou volnou iniciativu dělníka na jedné straně a s jeho sprostým podkuřováním dělnické třídy na straně druhé.

Měli jsme v Čechách také to „štěstí“, že veliký falšovatel Engels našel u nás své žáky a jenerálové otrocké armády od Bebela až k degradovanému Bernsteinovi své věrné nohsledy. Máme také to „štěstí“, že německožidovské doktríny a taktiky mají vliv i na anarchism, v němž za potlesku všeho, co má zchromlou logiku a osleplou chápavost, vypalují se vypočítavé bengály, jako například: „Jsme anarchisté, protože jsme dělníci“...

Pro mravní úroveň socialistického dělníka nekoná se nic. Není prostě v zájmu jeho příliš lačných pastýřů, aby jeho

morálka byla vyšší, nakonec vyšší snad — probůh! — než čistě měšťácká morálka jejich vlastní, aby byla harmoničtější s krásnými doktrínami a méně pružná, méně nevčasně shovívavá, méně třídní, ale lidštější.

Vzpomene-li si někdo, že by snad bylo efektní zabočiti en passant v mravní problém, platí soustavně heslo: dohoniti buržoazii. Nikoli v nové morálce, odpovídající principům socialistické revoluce, ale v starém pokryteckém moralismu, nahlas piva počítajícím, holky vyčítajícím a potichu špinavém, a jak špinavém!

A jako buržoazie má i dělnictvo dnes souditi třídně. Jeho třídní justice velí, aby zůstal vždy čist. A písnička zní: My ubozí dělníci...

Ubozí lidé neexistují.

*

Perly třídní morálky tryskají z úst socialistických řečníků, kapají z prstů socialistických žurnalistů. Najdete je skoro na každé stránce takového Práva lidu. Někdy i v patosu úvodníků, nejčastěji v zákoutí listu, třeba v referátech ze soudní síně.

Jedné obdivoval jsem se nedávno. Jmenovala se Japonec před soudem na Smíchově (2. června). Dělník tloukl v noci svou i s dítětem opuštěnou milenku, jež se naň vrhla s výčitkami. To je sprosté a nevhodné řešení trapného problému, trapného pro děvče i pro hochu. Vždycky sprosté, ať ho provádí staří nebo mladí z dělnictva nebo z buržoazie. Ale pan referent vylíčil konflikt s humoristickým nádechem — neboť jednalo se o dělníka. Byl by se však jistě slavně rozhořčoval třeba pod názvem Nestydatý svůdník, kdyby se bylo jednalo o měšťáckého synka, jehož příjmy nemusely by dosahovati ani příjmů dělníkových, a jenž tedy také nemohl by platiti ani — alimentace. Výchovný sociálně demokratický deník nenašel slova odsouzení pro sprostotu dělníkovu, výchovný sociálně demokratický deník považoval by to za nemravné, kdyby měl poučiti své čtenáře o užitečnosti prezervativů při takových láskách mimochodem, — zato však výchovný sociálně demokratický

deník tropí si mizerný posměch z Japonce v Praze bydlícího, jenž náhodou šel mimo, děvčete se zastal a dostal také bití.

Až dosud platilo za samozřejmé, že mimojdoucí člověk je pobouřen týráním jakéhokoli živého tvora a snaží se je překaziti. Naši socialisté neuznávají tak prostých mravních pudů: týrá-li dělník, nemá nikdo práva zakročiti. Dokonce pak nesmí zakročiti Japonec, proti němuž mluví přitěžující okolnost, že jest baron a milovník hezkých žen svobodných i vdaných.

*

Nový majestát se nám vztyčuje, nové veličenstvo: dělník. Nezbude než podkopávati i jeho trůn. Chceme ruku podati druhu v boji za svobodu a spravedlnost; na ruku nastavenou k líbání naplijeme.

Panovačné choutky demokracie musí u nás najíti stejné odpůrce jako choutky aristokracie a všech ostatních krací. Jsme pro akracii.

Bylo takové březnovým sluncem prosycené odpoledne. Chtělo se mi rozběhnout se snad někam do polí, nebo do olšin u vody, někam, kde země počíná prudčeji oddychovati, kde první pokusy obnoveného života posilují ubohé lidské srdce.

Ale bylo třeba prostou svou přítomností říci o jednom mrtvém: Dobrý hoch byl...

Dlouhý průvod vinul se k Olšanům. Napřed armáda, vzadu její vůdci a podvůdci a mnoho, mnoho těch, kteří přišli se rozloučit jen s *člověkem*. A uprostřed pohřební vůz s rakví bez věnců, beze všech symbolů duševního zotročení, vznešený skoro ve své nahotě.

Dlouhý průvod vinul se k poslednímu konci hřbitovů, aby vrátil tělo *A. Pravoslava Veselého* zemi tam, kde tato přijímá těla sektářů a bezvěrců.

Zdá se mi, že nikdo neměl býti smutný. Proč truchliti nad nevyhnutelným zhroucením se života, jenž nemohl býti sytější, ač tělo dávno bylo již odsouzeno k předčasnému konci. Vždyť za vše, čím jsme a budeme, děkujeme jen tomu, že hmota nekonečně se mění, že nesmírné množství tvarů a životů hyne denně, aby nesmírné množství jiných mohlo žíti. A truchliti zbývá nám jen tehdy, když zbytečně hyne tvar a život, jenž mohl býti, ale nebyl mateřskou půdou nového a slavného dění...

Rozsévač byl, a skoro v pravou hodinu svou odešel. Rozséval, seč síly jeho byly, a rozséval poctivě. Malým duším malá světélka nosil vytrvale, s odhodlaným často sebezapřením. Neboť i leckterý veliký plamen byl by rád vhodil do českých továren i vesnic. Ale věděl, že veliké plameny spalují mnohé osvěcující. I takových šetrných duší je třeba.

Ostatně, i ta klidná, milá, prostá jeho práce byla přijímána s mnohou nenávistí. Z *jeho* Záře byli by rádi udělali reklamní buben firmy bankrotu blízké, a on tu *svou* Zár

bránil s plačícím srdcem, jemuž ulevoval na nočních toulkách při vražedné černé kávě.

Nenarodil se prostě vojákem, a byl přece zařaděn. Ale i tak bil se o své slovo a jako málokdo z nás, neboť nebil se na volném vzduchu, ale v dusné atmosféře vojenského tábora, prolezlého intrikami. A málo jich bylo, kteří šli s ním. A v nejhorších chvílích i z těch mnohý utekl a jiný půjčil jen jednu nohu, stojí druhou mezi těmi, kdož jsou horší než nepřítel.

Nenarodil se vojákem. Řekli o něm ovšem nestydatí, že „byl také dobrým disciplinovaným vojákem strany, jenž se nerozpakoval postavit se pod prapor suverenity kázně tam, kde zájem a solidarita ve straně po tom kategoricky volala“. Ale jako na vojně poslechněš, aby tě nehodili do pevnosti, jako ve válce poslechněš, aby tě nezastřelili, tak poslouchal on, s nožem na prsou, poslouchal s nahajkou nad hubeným tělem.

Čtete Zář z té doby, kde nejvíce musil zápasiti o svou individualitu, z té doby, než mu hanebnou intrikou vzali nejlepšího přítele, sladkého člověka, R. Protestuje tam citáty z básníků a myslitelů, protestuje, žaluje, mstí se delikátním způsobem.

Rázným způsobem skoncovati s *těmito* útrapami neměl sil. Snad nechtěl také způsobiti škodolibou radost nepřátelům své armády, jež jako celek mu imponovala. Jinak nebyl člověkem teorie; teoretik Marx byl mu stejně lhostejný jako Bernstein. Miloval lid, a citem řídil se vždy více než logickým pochodem myšlenkovým. Měl také aspirace literární; ale vše, co znamenal, znamenal jako prostý rozséváč, jako redaktor Záře.

Žil sytě a nežil nadarmo. Co lze více chtíti? Proletářská nemoc odměřila mu život a on ho dovedl nezmaten přece využití, dobře využití. Odešel v době, kdy český socialism na *všech* stranách je zkorumpován. Ale vstanou noví bojovníci. Neboť socialism nemůže zmizeti nedosáhnuv cíle, ten socialism, jež tvoří sdružené aspirace lidstva po spravedlnosti, svobodě, solidaritě. A tomuto širokému proudu A. Pravoslav Veselý především patřil. Proto noví bo-

jovníci budou ho všichni a vděčně vzpomínati, zatímco u hrobů těch, kdož tolik příkoří mu způsobili, u hrobů nafouklých jepic, neuzná ani pes za vhodné se zastaviti.

Svět bývá někdy právem zvědav. A tak když odvrátil ustrnulé zraky od zběsilého vraždění petrohradského a pomalu se rozhlížel po tragickém bojišti všemi směry rostoucím samoděržavou říší, rozpomněl se náhle a vyslovoval tázavě dvě jména, hledal dva muže uprostřed vřavy: všední hlavu „marxistického teoretika“ a charakteristické šediny „třináctého apoštola“.

Nenašel jich tam, kde je hledal. Veliká doba nestrhla jich do svého víru, nevyrušila jich z obvyklého zaměstnání: pan Plechanov potíral revolucionáře, „prorok“ z Jasné Poljané potíral revoluci. Zůstali si důsledni.

Diviti se? Rozhořčovati? Nic nebylo by méně správným. Důslednost má přece svoje práva.

*

Plechanov se nezměnil.

Jeho charakteristika, kterou podal Čerkesov, rozhořčený cejch hanby, jež mu rukou poctivého revolucionáře nesmazatelně vypálil na čelo ve jménu federalistických komunistů z r. 1874—1878, ve jménu oběti Alexandra II., „přísllovečné blbosti a ukrutnosti“, ve jménu všech revolučních frakcí, jež Plechanov tituluje „bakuninisty“, — tento cejch neztratil pranic na své ceně.

A proto shledává-li i neruský tisk sociálně demokratický jednání Plechanova a ruské sociální demokracie povážlivým, žaluje-li Gumpłowicz, že ruská sociální demokracie „vidí v potírání snah po neodvislosti neruských národností a v boji proti ostatním stranám socialistickým jeden z nejnehavějších svých úkolů“ a že „za celou dobu trvání rusko-japonské války ani po dvě neděle nenechala na pokoji ruské sociální revolucionáře a socialistické strany potlačovaných národností“, věnujíc se jen „učeným a jedovatým polemikám“, — jsou tyto žaloby přinejmenším naivními. Nás bylo by mohlo naplniti jen podivem,

kdyby byl dal Plechanov rozkazy k taktice opačné.

Ale Plechanov je také jen dobře urostlý exemplář, dobře vyvinutý typ. Či nejsou v něm soustředěny nejcennější vlastnosti sociální demokracie? Zpupný šovinism jejího centralismu, jenž podporuje všude imperialistickou politiku proti utlačovaným národům? Její prolhaná vědeckost znamenitě uzpůsobilá k potírání nejušlechtilejších snah socialismu? Její láska k planým polemikám a sjezdovému klábosení? Její strach před činy a její nenávist k revolučním skutkům? Její schopnost policajtská?

Dosti toho. Dějiny o něm řeknou: překonal své berlínské vzory. Jeho upřímnost je lepší než revoluční maska jiných. Jeho dnešní nečinnost je pro Rusko dobrodiním, jeho bezvýznamnost štěstím.

*

Také Lev Nikolajevič se nezměnil.

Prudké hlasy francouzských a anglických novinářů, vykřikující do světa, že Tolstoj odsoudiv dnešní revoluční hnutí ruské ztratil svůj vysoký mravní prestiž, nemají valné hodnoty. Svůj názor na něho mohli po posledních událostech opravit jen ti, kdož ho špatně znali. Zakladatel poslední křesťanské sekty zůstal však důsledným.

Dav se mýlil. Kult jasnopoljanského sektáře spočíval obecně na omylu, na jednostranné znalosti jeho učení. Revolucionáři spokojili se tím, že okrašlovali své výklady a plnili své časopisy jeho bez odporu výbornými kritikami některých soudobých institucí a hesel. Jeho útoky na vědu, na umění, na pohlavní lásku, na revoluci, na tyto základní prvky moderního života, chtěli přehlednouti jako vrtochy stařeckého podivína. Měšťácký dav opět dobře vycítil, že tento domnělý anarchista není mu nebezpečný; jeho náboženské blábolení, jeho „očistěné“ křesťanství mu lahodilo. Moralisté konečně, tito poslední z posledních, shledali, že Tolstoj v jejich oboru dodává pravé silácké výkony. Tož devětadevadesát ze sta pomáhalo vztyčovati modlu. A devětadevadesát ze sta nevidělo nebo nechtělo viděti systému, logiky v Tolstojovu učení.

Bylo by však prostě stačilo jasně konstatovati, že Tolstoj chce, aby lidé pochopili, „že lidstvo není vedeno hmotnými pudy, ale mravními silami, z nichž tou nejhlavnější je náboženství...“, a „že ani parlament, ani stávka, ani sdružování, ani výrobní a spotřební kooperace, ani vynálezy, ani školy, ani university, ani akademie nemohou býti podstatně užitečny lidem proniklým falešným náboženským názorem, že musí útočiti na příčinu, a nikoli na následky, ponechati stranou prostředky vlády i revoluci a socialism a snažiti se odstranit falešné učení náboženské a znovu dosíci pravého“. Tyto věty ukazují jasně, že autor krásných kritik soudobých institucí vychází z téhož hlediska jako autor ignorantských soudů nad vědou, uměním, pohlavím a revolucí. Že jde logicky svou cestou, ale vyšed z falešného východiska musí přijíti nutně k falešným důsledkům své pouti.

Lehce pochopíme, že takto špatně informovaným hnusí se nyní černá postava uprostřed ruského požáru, člověk tak pevný ve svém omylu. Ale Tolstoj nezradil ruské revoluce. Bylo to již řečeno našimi francouzskými druhy: nemohl revoluce zraditi, protože k ní nikdy nepatřil. Tento křesťanský sektář s velikým spisovatelským talentem dokázal jen dobře a znova, jak náboženský člověk je duševně úzce vymezeným a vzestupného vývoje neschopným.

Tolstoj dohrál svou úlohu však. Na Rusi dávno již vybavila se mládež z jeho umrtvujícího vlivu, jemuž byla nakloněna jen tehdy, když teroristické hnutí vyvrcholivši v popravě Alexandra II. v březnu 1881 pomalu klesalo po vyčerpání všech sil. Dnes není však času k sobeckému hloubání; dnes se žije. I Gaponové dezertují Tolstojovi. Na Západě pak modla pokrokových měšťáků se kymácí.

Mnoho ošklivého píše se dnes o Tolstojovi. Příliš pohodlnou a lacinou zdá se jeho prorocká úloha, zatímco Gorkijové jednájí. Příliš nechutnými styky jeho rodiny s carským dvorem a válečné nadšení jeho synů. Žije prý také z mozolů mužiků jako každý jiný šlechtic a přidává jim k hubené mzdě náboženská kázání. Duchoborcům peníze prý jen půjčil a na úrok.

Tak daleko nepůjdeme. Nám stačí, že doba objasnila pravou povahu Tolstojova učení. Důsledky se již dostaví.

*

V Rusku pozdvihuje se lid, jenž dosud úpěl v otroctví nad jiné krutém; řeka dlouho zadržovaná trhá své hráze. Cítíme, že bychom byli ničemy nebo blázny, kdybychom ruskému lidu nepřáli vítězství.

Chtěl jsem tedy konstatovati, že toto vítězství, k němuž osudně dojde, nemá-li býti porušena logika dějin, uskuteční se proti vůli dvou lidí, které počítá svět mezi ruské revolucionáře, proti vůli Plechanova a Tolstoje.

Mnoho nevýslovně tragického zvěstují tato dvě slova, kdykoliv se objeví v novinách. A to se děje s osudnou pravidelností v časových intervalech skoro stejných. Řady černých, sehnutých postav zdvihnou hlavy, v očích to horečně zablýskne, pěstě se zatínají, rukama se šermuje na schůzích — a pak nastane ticho, mlčelivý hlad, mechanický boj krejčárek s milióny, trpělivé očekávání jistoty, že dělnické groše neporazí statisíců kapitalistických.

A postavy temné znova se ohnou. Několik existencí je zničeno, několik rodin rozšlapáno, mnoho sebraných halírků vyhozeno. Ale havíři dobyli mravního vítězství: poctivý člověk chvěje se studem, vztekem, lítostí, ale demagogové velebí lid a honosí se úspěchy.

Všemi zrazení, všemi klamaní, všemi vykořisťování znova jdou fíkat. Ale po všech zklamáních nehasne v jejich prsou jiskerka: že přece jednou přijde den, kdy oni, černí, sehnutí uhlokopové, nastoupí vítězný pochod s kopáči a kladivy na ramenou.

A tak po čase znova pozdvihnou hlavy...

Duševní povaha havířova liší se nemálo od duševních povah jiných dělnických odborů. Těžká, černá, smutná práce činí z nich jednou lehkomyšlníky, podruhé filosofy, jednou revolucionáře, podruhé rezignované. Uvědomění sebeintenzívnější nemůže tu mnoho změnit, jen zušlechtit. A s tím se nepočítá.

Sociální demokracie horníků nemiluje. Před lety, když velká hornická stávka bojovala s horečným napětím všech sil, starali se dělníci poslanci více o reformu vídeňského volebního řádu než o stotisíc dělnických duší, vysilujících se ve strašlivém tichém zápasu. A to proto, že horníky nelze organizovat podle sociálně demokratické šablony. Máme toho nesčetné důkazy, že hornictvo je v socialistickém hnutí živé krajně obětavé, vytrvalé, přístupné idejím a inteligentní. Ale musí se prostě počítat s tím, že jeho

povaha odmítá mechanism organizace, který předpokládá normálnější existenci u organizovaných, menší duševní hybnost, která se odříká vši iniciativy a dovede ukázati zdisciplinovanost hraničící se strojovou poslušností.

Jeden ovčinec s jedním pastýřem — toho neuskuteční ani sociální demokracie. Co se hodí pro průmyslové, nehodí se pro zemědělské dělníky; co se hodí po typografy, nehodí se pro horníky. Centralistická, veškeru skoro samostatnost a iniciativu skupin i jednotlivců vylučující organizace, kterou chtěla sociální demokracie provést, je překážkou vývoje a pokroku. Ale vývoj nedá se zameziti. Proto musí dříve nebo později padnout překážka.

Juž se začíná chápat, že co se hodí pro Němce, nehodí se pro Čechy. Pokrok razí si cestu, třeba vídeňský areopag byl sebezatrzelejší.

Těžké rány zasazuje hornictvu boj stran a směrů.

Sociální demokracie chce opanovati pole. Věří s prof. Masarykem, že jest jedinou legitimní představitelkou dělnictva, — ale nemůže přes přirozené překážky, které jsou proti ní. Nacionálové čeští i němečtí kalí jen vodu a nemají vyhlídek, nemajíce ani slušného socialistického programu, natož lidí a skutků! A pak jsou tu anarchisté, skutečně blízcí povaze uvědomělého horníka.

Ale anarchisté, ne, špatná individua za anarchism se schovávající po léta vykrádala a znemravňovala horníky. Znemravňovala tím, že podlamovala nectnými skutky jejich víru v socialism a socialistické pracovníky. Také skuteční anarchisté bloudili příliš ideovým světem. Místo pozitivní práce organizační a revoluční plýtvali časem i energií v hádkách příliš teoretických.

Dnes mohlo by býti lépe. Anarchistické hnutí dostává pomalu pevnou bázi, na které může stavěti i práci organizační (ovšem v duchu autonomie a federace), i hospodářský boj a činnost kulturní.

Tož soupeřství sociální demokracie s anarchisty je hlavním dějem v socialistickém hnutí hornických revírů, hlavně ovšem na severozápadě Čech. Mohli bychom se s ním konečně smířiti jako s nutnou etapou vývoje, kdyby

havíři nebyli stálou jeho obětí. Ta není nutná. Anarchisté nechtějí býti členy centralistické organizace sociálně demokratické. Nemohou ani. Kdyby nebyli vy-
loučeni, jejich práce byla by i tehdy marná, kdyby za ní stála většina horníků, protože diktát z Vídně by ji mařil. Že sociální demokraté nestanou se členy nějaké anarchis-
tické odborové federace, je samozřejmé. Tož obě organi-
zace musí státi vedle sebe. Toho však sociální demokracie nechce uznati. S členy organizací anarchistických jedná
všude jako s neorganizovanými. Ve Vídni zedník anar-
chisticky organizovaný musel opustiti práci, protože so-
ciální demokraté pohrozili zaměstnavateli stávkou, nepro-
pustí-li ho jako neorganizovaného. Takové jednání stále
častěji kvalifikuje se samo. Je-li k užitku dělnictva, uvidíme
v nynější stávce hornické, kde všechno svědčí již o tom, že
několika dělnickým vůdcům nejedná se o to, aby havíři
vyhráli, nýbrž aby anarchisté byli poraženi.

Vytýká se nám — ovšem pokrytecky —, že naším bojem proti sociálně demokratickým hříchům posílen bude klerikalism proti hnutí pokrokovému.

To je nesmysl. Buď pokroková věc leží v rukou lidí zralých, kteří kritikami a polemikami se poučí, ale neodvrátí od podstatného z pokrokových zásad a názorů, anebo spočívá na slabých a špatných lidech, na názorech chvilkových a zásadách chabých — pak musí stejně padnouti dříve nebo později.

Máme za sebou již příliš mnoho bojů, než abychom nevěděli, že právě v době kritik a polemik dařilo se nejlépe dobré věci, o kterou se jednalo — tentokrát je to *český socialism* —, že rostla vnitřně, že se zakořeňovala pevněji v kolísavých srdcích, že se očisťovala a zbavovala parazitů.

Ta radost klerikálů může býti jen zdánlivá. Vědí velmi dobře, že jen dnešek jest jejich, a že kdyby i zůstala na bojišti většina dnešních jejich odpůrců, socialistických a pokrokových lidí, přijdou ihned jiní, mladší, silnější, zdravější a bezohlednější.

Podobně je tomu i s národními socialisty. Tak rádi by si mnuli ruce a smáli se. Ale od srdce jim nejdou ty posměšné lokálky. Vidí příliš jasně, že na Moravě jsou troskou, neorganizovaným, vysíleným, nezdravým zbytkem nějakého hnutí, jež se potácí mezi pokrokovostí a reakcionářstvím. Řekl bych, že se dá přímo nahmatati to, kterak tito lidé cítí, že nemají nejmenšího práva naše výtky sociální demokracii činěné opakovati a viděti v nich zadostiučinění pro sebe.

Národní dělníci mohli něco vykonat pro ozdravení a vzrůst českého socialismu. Mohli zorganizovat dělnické odbory, na něž sociální demokracie má nepatrný vliv, mohli přiblížiti socialismu davy tonoucí v nacionálních předsudcích, mohli zásady socialismu mezinárodního učiniti vhodnějšími pro českou půdu, mohli nakloniti ideálu

lepší společnosti a sociálního převratu maloměšťáky, řemeslníky, živnostníky, zemědělce, neboť tyto stavy nedají se škrtnutím sociálně demokratického péra sprovoditi ze světa a vězí tak hluboko v sociálních předsudcích a bludech, že jsou těžkou překážkou sociálního pokroku.

Národní socialisté neučinili však zhola nic mimo to, že přispěli velmi často k zesurovení boje mezi dělnickými stranami a tam, kde byli jazýčkem na váze, rozhodovali skoro vždy ve prospěch reakce.

Vytýkáme sociálním demokratům nedostatek kulturních zájmů. Co však říci o kulturních snahách národních dělníků? Úroveň národně dělnické žurnalistiky vymyká se často vůbec každému posouzení a odsouzení. Všechna slova byla by slabá, kdybychom chtěli dle pravdy charakterizovati nízkost jejích útoků, ohyzdnost jejích nadávek. To je nezvratná pravda, že národně dělnický časopis poznáte, i kdybyste ho nikdy neviděli, ihned po surovém tónu a po malichernosti útoků.

Sociální demokracie vychovává svou armádu pro špatný cíl, ale vychovává ji přece a její cíl má aspoň zdání oprávněnosti. Žurnalistika národně sociální však nevychovává svých čtenářů vůbec. Program její strany je na papíře, v praxi panuje naprostý zmatek.

Je ovšem pravda, že najde se velmi mnoho stoupenců národního socialismu (měl bych dávati toto slovo vždy do uvozovek!), kteří zachovali si jistou samostatnost, kteří prostě neposlechnou reakcionářských nápadů svého „vedení“ a jsou dokonce přístupnější novým myšlenkám a duševně pohyblivější než většina dělníků sociálně demokratických. To je však nepřímý následek bezprogramovosti a bezzásadnosti národně dělnických vůdců a časopisů, ale zásluha strany to není. I když nedovedla ubíti přirozenou inteligenci a dobrý smysl u některých svých stoupenců, pro další vývoj jejich neučinila pranic.

Trosky národně dělnické strany stojí tu dnes jako anachronism a zároveň nejsmutnější divadlo politického skomírání, osobních nevraživostí a divokého hospodářství.

Vcelku máme dnes u nás smutnou podívanou na dělnické

hnutí, na to, kam dospěly dělnické strany, na to, kam zaveden byl dělnický lid svými vůdci. Propast mezi takzvaným organizovaným dělnictvem a ostatním národem (národem ostatních pracovníků, a nikoli ovšem zahálečů a cizopásníků) šíří se denně, aniž má z toho některá strana (kromě vůdců) prospěch, a ke škodě všech.

Pravdy socialismu opravdového a kulturního jsou pomalu ztráceny, hyneme v krvavé rvačce stavovských egoismů, jejichž hlad je stále nesnesitelnější a drzejší.

To je nepopíratelná a zlá krize v našem národu. Boj sociální demokracie se stranou agrární, která horempádem chce dosíci stejného násilnického vavřínu, jest jen jednou z mnoha smutných epizod tohoto boje. Snad dokonce nejsmutnější. Neboť průmyslový dělník a zemědělec zůstanou za všech okolností, ve všech společenských útvarech nejpodstatnějšími pilíři hospodářského a sociálního života, a oni v první řadě musí býti získáni pro *svorné* pochopení základních myšlenek racionelního a kulturního socialismu.

V tom vidím hlavní úkol socialismu *českého*, jenž musí býti pokrokový, kulturní, nedogmatický, řekl bych anarchistický, kdyby také anarchisté neměli svých dogmat a těžkých taktických bludů, a jenž musí hledati stoupence pro své obrodné snahy ve *všech* kruzích pracovníků.

Evangelík není křesťan, říkají naše babičky; anarchista není socialista, domnívá se p. prof. Masaryk, a je to asi stejně správné. Staví anarchism proti socialismu: to je nesprávné z hlediska historického, to je nesprávné z hlediska filosofického, tomu neodpovídá ani skutečný stav věcí, situace v socialistickém hnutí.

Ve svých Ideálech humanitních píše p. prof. Masaryk o individualismu Stirnerově. A pak: „Proti tomuto *krajnímu* individualismu stojí na druhé straně krajní socialismu Marxa a Engelsa... zkrátka: socialism na jedné straně, anarchism na straně druhé reprezentují nám dnes dva krajní směry ideálů humanitních. Pravda, je také anarchism komunistický; jsou různé pokusy sloučit obě protivy, ale vcelku stojí tyto dva směry proti sobě.“

Tuto poslední větu podtrhuji já. Buď není totiž pravda, že socialism a anarchism stojí vcelku proti sobě, anebo anarchism není totéž co krajní individualism. To aspoň nutně vyplývá ze skutečných poměrů, protože dnešní hnutí anarchistické stojí ohromnou většinou na půdě socialismu a jen zcela nepatrný zlomek takzvaných anarchistů hlásí se ke krajnímu individualismu v různých formách (přívrženci Tolstojovi, Stirnerovi, Tuckerovi a — Nietzschevi).

Pan prof. Masaryk ví něco o anarchistickém komunismu, ale jak se zdá, nepadá tento směr pro něho na váhu, ač ve skutečnosti k anarchistickému komunismu čili také k anarchistickému socialismu, k němuž počítá se i anarchistický kolektivism, jenž hlavně ve Španělsku byl hojně rozšířen, hlásí se veškeré anarchistické organizace dělnické, jež tvoří mezinárodní anarchistické hnutí.

Toto dělnictvo je v podstatě i v jednotlivostech úplně socialistické. Zakládá odborové organizace, klade dokonce na takzvané odborářství často veliký důraz, zakládá kooperativní družstva a v hospodářském zápasu počítá

hlavně se solidaritou. To vše je přece v zásadním rozporu s krajním individualismem.

Tvoří-li se tedy anarchistické hnutí zejména z dělnických organizací socialistických, nemůže býti anarchism protivou socialismu, nemohou tyto dva směry býti vcelku proti sobě.

Kdo četl anarchistické spisy Kropotkinovy, Gravovy a Reclusovy, jež stále ještě dodávají filosofický a logický základ anarchistickému hnutí, ví, že tento anarchism je úplně socialistický. Taková Morálka anarchistická od Kropotkina je dokonce pravou básní „altruistické“ logiky. Ostatně již A. Hamon dokázal pevně na základě vývoje socialismu, že anarchism jest jeho přímou logickou větví. Jménem socialismu vystoupili anarchističtí studenti pařížští proti individualismu Tolstojově, jménem socialismu potíral anarchista Luigi Fabbri individualism Stirnerův. Mnohé anarchistické časopisy přímo již v záhlaví hlásají, že jsou orgány anarchistického socialismu. Podobným dokladem jest i případ dr. Friedberga.

Toto vše mohl by p. prof. Masaryk znáti, kdyby si byl blíže povšiml jen české literatury anarchistické. Ale p. prof. Masaryk má, jak se zdá, dosti neodůvodněnou idiosynkrazii proti anarchismu. Před několika lety nabízel jistý příslušník realistické strany překlad německy důkladné knihy o anarchismu dr. Eltzbachra pro sbírku Laichtrovu a žádal prof. Masaryka o přímluvu. Kniha nevyšla... A byla by přece mnohé světlo vrhla do úžasných zmatků.

Není rozdílu mezi anarchismem a socialismem, pokud s předpojatou umíněností nenazýváme jediným anarchismem krajní individualism. A to by mělo přestat i ve filosofii, protože to skutečnosti nijak neodpovídá.

Stanovisko k autoritě není správným kritériem. Tolstoj je individualista, a přece uznává autoritu náboženskou. Sociální demokraté jsou socialisté, kteří uznávají autoritu státu, anarchisté jsou socialisté, kteří staví se důsledně proti státu. Nietzsche pravil: „Tak málo státu, jak jen možno,“ a přece ve svém fantastickém plánu společnosti dal všechnu moc do rukou kasty nadčlověků.

Stanovisko k autoritě státní (autority náboženské a hos-

podářské neuznávají ani sociální demokraté) není prostě z myšlenkového světa socialismu, nýbrž z politiky. Sociální demokraté, vůbec socialisté autoritářští, chtějí socialistickou společnost na základě státní autority a cestou státní autority, cestou centralismu. Anarchisté chtějí socialistickou společnost proti státní autoritě (jež pro ně znamená něco vždy protisociálního, kterýžto názor je historicky zcela oprávněný), cestou solidární akce pracovníků samých (Emancipace dělníků budiž dílem dělníků samých!), na základě federace autonomních odborových skupin. *Obé jest socialism*, jenže z hlediska politického jest jeden státní, autoritářský, druhý protistátní, volný.

To je ta propast, o niž se jedná. Nic jiného. To je propast uvnitř socialismu, a nikoli propast, jež by dělila socialism a anarchism. Na základě tohoto rozporu oddělil se také socialism anarchistický od sociálního demokratismu, na tento rozpor zahynula Internacionála.

U nás bohužel nedal si nikdo práce s prostudováním dějin socialismu samostatně a bez předsudků, nikoli na základě pověr kolportovaných měšťáky a sociálními demokraty zlé vůle.

Bylo by se seznalo, že socialism nikdy nebyl méně vědeckým a více utopistickým než marxism, že socialistickým hnutím táhne se vzestupná linie vývojová, na jejímž konci jest socialism anarchistický, a že sociální demokratism není ani vědecktější, ani socialističtější než anarchism, nýbrž naopak, že půdu socialismu stále více opouští ve svých úpadkových formách, jimiž jsou různé ty reformismy, revizionismy a ministerialismy.

Jsem proti sociální demokracii právě proto, že půdu socialismu stále více v praxi i v programech opouští, jsem proti sociální demokracii, protože znamená v nejlepším případě krajní a autoritářský socialism, jenž znamená pro mě kulturní nebezpečí.

Jsem proti individualismu Stirnerově a Tuckrově, protože znamenají opět krajnost opačnou. Jsem proti Nietzschevi, protože jeho filosofie jest více básnickou než praktickou, protože zpopularizování jeho filosofie je ne-

možné. Jsem proti Tolstojovi, protože jeho individualism je náboženský a nesociální. Tolstoj a příbuzní mu duchové zadržovali dlouho ruskou revoluci.

Jsem pro anarchistický socialism, protože teoreticky i prakticky odstraňuje rozpor mezi krajním socialismem a krajním individualismem, je vývoje schopnou metodou zharmonizování zájmů společnosti a individua.

Rozlišování anarchismu na teoretický, etický a praktický (propaganda činu) jest docela povrchní. Anarchism jako každé hnutí má svou teorii a svou praxi. Teorie anarchistických myslitelů jsou uváděny v život organizacemi pracovníků, jež vedou hospodářský boj a připravují i kulturně pracovníky na novou situaci. „Propaganda činu“ byla jednak dočasnou epidemií, jednak není ničím speciálně anarchistickým. Anarchistický socialism jest etický povšechně, protože jeho motivy jsou sociální a čisté.

O tom, proč právě tento socialism považuji za nejvhodnější pro české poměry, za schopný českého rázu proti výslovnému německému rázu (v metodě a ve všem) sociální demokracie, bude nutno napsat zvláštní článek.

Lituji, že prof. Masaryk, který navazoval kdysi náš život na reformaci, nepokusil se více přemýšleti o anarchismu, jenž je původu slovanského a v socialismu má se svou frontou proti sociální demokracii podobnou úlohu jako v křesťanství protestantismus s frontou proti dogmatickému katolictví.

Četl jsem nedávno v kterémisi českém listě realistickém článek o syndikalismu, jenž končil tvrzením, že syndikalism je speciální výtvar francouzského socialismu. To je tvrzení, jež můžeme považovat za pravdivé do jisté míry, jež však můžeme — a jak oprávněně! — pojmout i méně loajálně: Syndikalism je zvláštní forma socialismu jen francouzského; co však vzniklo ve Francii, neodporučuje se pro nás, neboť my máme již svůj socialism sociálně demokratický, jediné a jediné vhodný pro naše dělníky! — Pozastavme se u této věci.

Klidu našich měšťanů není syndikalism ještě nebezpečný, aspoň v tom smyslu, že v zemích tulících se pod křídla rakouského ptáka nenašel dosud větší ozvěny. Socialism v Rakousku a v Čechách zejména je nadobro zpolitizován: čeho u nás nezhanobili sociální demokraté, to statečně dobíjejí národní dělníci. Přesto bude dobře vysvětliti jisté, ostatně pro ty, kdož o socialismu něco poctivého vědí, samozřejmé okolnosti syndikalismu se týkající.

Syndikalism vznikl ve Francii, to jest pravda, která však musí býti doplněna. Asi takto: Syndikalism jest nová forma, ještě lépe řečeno: ve Francii nově se vynořivší forma, do níž vlila se velmi stará myšlenka, jedna z prazákladních myšlenek socialismu, dělnickou Internacionálou nadšeně proklamovaná a vyjádřená větou „Emancipace dělníků musí býti dílem dělníků samých“, myšlenka, kterou sociální demokracie zfalšovala svou zásadou, že dělnictvo musí v první řadě dobýti politické moci. Neboť tato zásada jest pravým opakem oné základní zásady socialismu, protože ve skutečnosti praví: „Emancipace dělníků musí být dílem politiků.“

Ovšem, myšlenka Internacionály nezanikla, zůstala naživu v zásadách socialismu radikálního a socialismu anarchistického, očekávajíc vystřízlivění proletariátu z politické horečky. Toto vystřízlivění pomalu nastává. A že fran-

couzské dělnictvo v čele svých národů drželo nejvytrvaleji a nejnadšeněji čistý štít socialismu podporováno v tom mysliteli ze všech končin, je přirozeno, že syndikalism jest jím prováděn nejdříve.

Proč právě ve Francii socialism byl zachován a proč právě Francie je tou výhní, z níž socialism má znovu vyjítí očištěn a hanby zbaven? Protože francouzský duch nezháší nikdy ze sobeckých zájmů věčné světlo idealismu, protože zůstává věren své touze po svobodě a po řešení všech otázek v duchu svobody a protože rychle a bystře rozpoznává nedostatky starých forem a jest pak ihned ochoten nahraditi je formami novými. Francouzské dělnictvo sahá k syndikalismu s týmž smyslem pro vývoj a pokrok, s kterým francouzské měšťanstvo provedlo rozluky.

Syndikalism neobjevil se tedy ve Francii proto, že jest nějakým speciálním plodem francouzského socialistického ducha, nýbrž objevil se tu jen dříve než jinde z důvodů, jež jsem právě naznačil. Byl by se objevil v mezinárodním socialistickém hnutí, třeba s jiným jménem a hodně později i bez Francie — kdyby byla myslitelná její neúčast — jako nevyhnutelný okamžik lidové akce proti sociálně demokratické reakci, jako nové vzepětí obrozených sil po delší době stagnace.

I kdyby však syndikalism byl speciálním plodem galského ducha, nebyl by to ještě pražádný důvod k tomu, abychom zásadně odmítali jeho principy.

Veliký počet českých dělníků přijal slepě a bez výhrady kabát sociálně demokratický a pokrokové měšťanstvo s našimi „realisty“ v čele dává tomu dnes překotnou sankci bez vyzvání a bez prošení. A přece právě o sociálním demokratismu můžeme říci, že jest speciálním plodem ducha nám vcelku cizího a dokonce nepřátelského, ovocem ze stromu germánského se vší příchutí po zpupnosti, násilnosti, protestantském obrazoborectví, jimiž germánský duch vyniká. A nejen to: sociálně demokratická víra de facto působila zhoubně na českého ducha a sociálně demokratická církev hrála a hraje v našem národu úlohu stejně prokletou a zrádnou jako církev katolická. Český

socialism byl by se vyvíjel češtěji, poctivěji a k větší cti českého jména, kdyby nebyly německé a židovské ruce zasáhly v jeho vývoj. A česká politika byla by nesmírně získala, kdyby byla měla po svém boku socialism zralý a spravedlivý místo červené korouhvičky, která se motá dle toho, který vítr fouká z Vídně.

Nuže, přes to vše rozlezl se sociální demokratism jako příživná houba, protože jsme byli odjakživa příliš slabí a povolní k tomu, co přicházelo z Německa. Ale mohli-li jsme si присvojit, a dokonce násilně na své tělo vroubovat jednu věc — špatnou, mohli bychom rovněž osvojit si i věc druhou; již proto, že jest neskonale lepší, kdyby syndikalism opravdu byl speciálním plodem ducha úplně nám cizího. Nemusím tu však podotýkat, že francouzský duch se svým sklonem k idealismu a radikalismu jest vůbec tisíckrát bližší nám a duchu slovanskému než duch germánský.

*

V devatenáctém čísle revue *Dokumente des Fortschritts* nalézám následující pozoruhodnou noticku prof. Felixe Regnaulta z Paříže, s titulem *Nové odborové útvary ve Francii*:

„Od několika let je francouzské dělnictvo uchváčeno novým a mocným proudem, jenž podstatně mění psychologii hospodářských zápasů dělnictva. Hnutí syndikalistické má ve svých vnějších formách mnoho společného se starším hnutím odborovým. I ono spočívá na organizaci dělníků jednotlivých odvětví průmyslových, i jeho nej-přednější jednacím prostředkem je stávka. Ale dobývání okamžitých zlepšení životních a pracovních podmínek ustupuje pro ně přece jen do pozadí, kdežto hlavní věcí je boj za konečný cíl sociálního osvobození, a organizace stávají se často samoučelnými: snaží se na půdě dnešního pořádku zakládat výrobní družstva a hospodářský, sociální i duševní život dělnictva činit co nejneodvislejším od všech existujících zařízení. Právě tato tvůrčí stránka nového hnutí zdá se nalézati ohlas i mimo okruh zápasů dělnických. Pozoruhodným znamením této vývojové tendence jest ne-

dávné založení syndikalistické organizace praktických lékařů francouzských, jež v dubnu 1907 svolala do Paříže kongres, kterého zúčastnilo se 4000 lékařů. Diskutovalo se o nedostatcích medicínského vyučování na vysokých školách a vypracován byl reformní program. Nakonec zvolena byla exekutivní komise, jež měla ve smyslu sjezdových přání podniknouti praktické kroky a svolati nový sjezd příštího jara do Lille. Účastníci sjezdu nesli si domů zvláštní dojmy. Cítili, kterak v syndikalistických organizacích jak dělnických, tak i *příslušníků svobodných povolání* roste nová moc, jež jednou bude moci znamenati snad protiváhu k všemohoucnosti státních úřadů a nedostatkům parlamentarismu. Nejsa podoben voliči, který svým hlasovacím lístkem všechnu svou autoritu přenáší na poslance, domáhá se odborník spolu se všemi svými druhy v práci práva, aby sám byl slyšán ve všech otázkách, které se týkají jeho práce a povolání, neboť rozumí jim líp než politik, ba líp než národohospodář. V dělnictvu ovšem tento charakter syndikalistických organizací jako sborů odborníků, povoláných ve svých záležitostech odborně rozhodovat, ustupuje do pozadí často před charakterem bojovným. Ale právě organizace takové, jako jest lékařská, mohou dodati myšlenkám demokracie a autonomie zcela nové možnosti; jejich volně zvolení důvěrníci mají bližší cítění s potřebami odborného života než státní úředníci; jejich členové mohou s pravou odbornou znalostí rozhodovat o záležitostech svého oboru. Tedy středověké cechy povstávají znovu v moderním, zdánlivě revolučním rouše a budou, jak se zdá, hráti důležitou úlohu v přítomné Francii.“

Potud prof. Regnault, který, jak se zdá, nechce hleděti na věc ze stanoviska socialistického.

Fakta, jež uvádí, a význam, jež jim velmi strážlivě přičítá, mohou nicméně znamenati něco neobyčejně důležitého a radostného, mohou skutečně nejen zdánlivě míti povahu revoluční (byť i nekrvavou), mohou býti nejkrásnější — byť ještě hodně vzdálenou — hudbou pro socialistická srdce našeho rázu.

Záleží jen na tom, jsou-li syndikalistické snahy fran-

couzských lékařů — k nimž druží se, pokud nám jen známo, i syndikalistické hnutí ve francouzském učitelstvu — dostatečně hluboce založeny v sociálním cítění této inteligence, jsou-li zárodkem skutečného převratu v nazírání odborníků na stát a parlamentarism, na oficielní národohospodářství a kapitalism.

Myslím, že ano, třebaže nepředpokládám tohoto myšlenkového převratu u většiny nebo menšiny příliš veliké, na čemž však ani nezáleží tak mnoho, neboť prozatím je nejdůležitější, aby správná cesta k sociálnímu osvobození byla aspoň menšinou pochopena, menšinou však, která své příslušníky má ve všech kruzích pracovníků.

Pro mne aspoň jest jisto, že dělnictvo speciálně a samo o sobě nestačí k provedení hlubšího sociálního převratu, že myšlenka emancipace práce od státu a kapitalismu musí proniknouti všechny vrstvy užitečných pracovníků, aby mohla zvítěziti, že heslo „Emancipace dělníků musí býti dílem dělníků samých“ musíme dle nynějšího stavu svých zkušeností rozšířiti v heslo „Emancipace pracovníků musí býti dílem pracovníků samých“.

Z těchto posledních mých slov vysvítá tuším jasně, proč považuji syndikalistické hnutí v kruzích mimodělnických, s podmínkou, již jsem vyslovil, za fakt neobyčejně radostný.

Někoho snad bude zarážeti ta okolnost, že hnutí francouzských lékařů vychází z pohnutek prakticky odborných především a nemává příliš okatě praporem revoluční ideologie. To však nesmí nás mýlit.

I veliká většina dělnictva stojí v řadách socialistických jen z praktických důvodů. A na druhé straně, žádají-li odborníci osvobození vědy a vědecké praxe z područí státu a kapitalismu, má to též význam, jako když dělnická menšina žádá osvobození práce od těchže činitelů, ano, oba směry se doplňují a jsou stejně nevyhnutelné.

Odborná inteligence má dvojí zájem: musí pečovat o záležitosti svého oboru činnosti i o záležitosti svého stavu. Lékaři například mají jednak zájem o lékařskou vědu, pečují o to, aby se mohla teoreticky i prakticky řádně vyvíjet i uplatnit, jednak starají se však i o výhodné sociální

a hospodářské postavení příslušníků lékařského stavu. Ovšem, odborná inteligence necítí tak povšechně na vlastním těle důtky kapitalismu jako dělnictvo, a proto především obrací se proti autoritě státní a politické, a jen výjimečně proti autoritě hospodářské, a to hlavně jen v otázkách odborných, kdežto dělníci, u nichž zájem o jich práci buď vůbec již neexistuje, protože stali se již netrpělivými stroji, anebo jest soustavně výrobními podmínkami podkopáván, protože kapitalismus chce z nich mít jen stroje, zajímají se přirozeně jen o kolísání mzdy, pracovní doby atd., a jsou-li revolucionáři, pomýšlí hlavně na revoluci hospodářskou.

Těch, kteří brojí proti státu, parlamentarismu, kapitalismu atd. na základě určitého, víceméně jasného svého světového názoru, těch jest ve skutečnosti velmi málo.

V tomto znamení však také myšlenka sociálního osvobození nezvítězí.

Rozpoznávajíce v denní praxi stále jasněji škodlivost oficiální politiky, uchvacováni duchem doby, která přes hlavy politiků přimyká individua jedno ke druhému na základě zájmů odborných, odborových a stavovských, dojdou lidé i bez původních úmyslů revolučních pomalu tam, kde je chceme mít, a pak bude převrat jen otázkou času.

Syndikáty odborné inteligence, jakmile pochopí úplně a všestranně svůj úkol kulturní, sociální a hospodářský, nabývají však dvojnásobného významu, neboť nejenže přibližují převrat, nýbrž stávají se i výbornými zárodky autonomních celků, z nichž vývoj společnosti, jak doufáme, utvoří jednou základ pro federativní sociální organizaci.

Neboť ohražují-li se tyto syndikáty, jak zpráva prof. Regnaulta jasně praví, proti tomu, aby státní úředníci, politikové, národohospodáři zasahovali do jejich záležitostí odborných a stavovských, akcentují tím přirozeně svou snahu po autonomii svých organizací.

A kde jest jasně vysloven princip autonomie, tam musí dojít i k jasnému principu federace.

Syndikáty dělnické budou vzorem syndikátům odborné

intelligence pro svůj charakter výbojný; ale syndikáty odborné intelligence musí se státi vzorem syndikátům dělnickým pro svůj charakter odborný, čili syndikáty dělnické musí se snažiti, aby byly stejně připraveny k převzetí svého odboru do své autonomní správy, jako jsou k tomu připraveny syndikáty odborné intelligence. Musí tedy zakládat výrobní a podobná družstva, emancipovat život svých příslušníků od oficielních institucí hospodářských, sociálních a vzdělávacích hlavně se zřetelem k tomu, že syndikát má představovat nejdůležitější základní útvar budoucí společnosti.

Až oba druhy syndikátů, o nichž jsem tu mluvil, půjdou vedle sebe silné a uvědomělé, pak bude možno teprve říci, že moderní sociální hnutí ví, co chce, a že jde k svému cíli nejsprávnější cestou.

Tato cesta není jen pro Francii; na stejný základ musí se postavit celé sociální hnutí mezinárodní, třebaže názvy a vedlejší okolnosti budou snad tu a tam různé.

Toť cesta k svobodě a pořádku.